

termiddag klokka 17, slik at Stortinget har formiddagen fri til komitémøte i den mon det er turvande. Eg kan ikkje tenkja meg anna enn at Stortinget likevel skal verta ferdig med både verneskatten og finansdebatten til fredag formiddag.

Presidenten: Presidenten vil gjøre oppmerksom på at det har vært noen konfusjon med ukeprogrammet. Det er mulig det skyldes presidenten, og delvis at kontorsjefen dessverre har vært syk de siste dager, så de konferanser som skulde ha funnet sted mellom alle parter, ikke har funnet sted. Presidenten skulde anta etter det som er opplyst av hr. Valen, og fordi det er slått op på ukeprogrammet ettermiddagsmøte, at det vil være riktig at vi ikke har noe møte imorgen formiddag. Presidenten går ut fra — hvis ingen av presidentskapets medlemmer har noe å innvende mot det — at man bare beriktiger oppslaget, slik at det ikke er nødvendig å sette noe møte i Stortinget imorgen klokken 10, men at man alene beriktiger oppslaget. Jeg beklager misforståelsen, jeg håper bare at hr. Valen vil ha rett i sin optimistiske forutsetning om at man vil kunne bli ferdig med det program som skulle være ferdigbehandlet før påske, og oppfatter hr. Valens uttalelse om et tilsagn i så henseende fra de representanters side som skal delta i hans komité i morgen.

Statsråd Ljungberg har bedt om ordet i anledning av hr. Wrights forespørsel.

Statsråd Ljungberg: Jeg skal bare ganske kort få referere, hvordan denne sak om permittering av offiserer til Finnland henger sammen. Da Regjeringen fant å kunne gå med på at Kommanderende General kunne permittere inntil 10 ulønte offiserer, fikk Kommanderende General følgende beskjed: Dette skal ikke offentliggjøres, vi skal helst ha det utenfor pressen. Kommanderende General sender derfor ut fortrolig meddelelse til samtlige avdelinger, til og med regimenter, og Kommanderende Generals stab direkte, eller vedkommende regiment som vet at en offiser har søkt eller har forespurt, skal da sørge for at vedkommende offiser også får denne meddelelse.

Referat:

Kgl. meld. om beretning om virksomheten i Garantikassen for Sparebanker i 1939.

Enst.: Sendes Finans- og tollkommiteen.

Presidenten: Presidenten går ut fra, hvis der ikke fremkommer noget krav i motsatt retning fra representantene, at det ikke er nødvendig å innføre noget i protokollen om

de spørsmål som blev reist av hr. Wright, idet de ikke var kunngjort på forhånd, om enn representanten hadde meddelt forsvarsministeren at han vilde komme med et spørsmål.

Protokollen blev derefter opplest uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 19,35.

Møte for lukkede dører tirsdag den 12 mars 1940 kl. 17.

President: H a m b r o .

Dagsorden:

Meddelelse fra utenriksministeren.

Presidenten: Presidenten foreslår møtet holdt for lukkede dører — og anser det for enstemmig vedtatt, og foreslår Regjeringens medlemmer og de i § 54 i forretningsordenen nevnte funksjonærer gitt adgang til møtet — og anser det for enstemmig vedtatt.

Når dette møte foreslås holdt for lukkede dører, er det fordi utenriksministeren i midt-dags gav utenrikskomitéen en meddelelse som utenrikskomitéen fant å være av den interesse for Stortinget at den ønsket at meddelelsen skulle gis til Stortinget uoppholdelig, og jeg skal straks gi utenriksministeren ordet.

Statsråd Koht: Det som eg skal få gje Stortinget kunnskap om no i dag, det er det spørsmålet som vi vel kan seia er det mest brennande i denne stunda, både for oss og for alle dei nordiske landa: spørsmålet om fred mellom Finnland og Sovjet-Samveldet, og eg skal da gje greie for det grunnlaget som kan bli lagt for den freden, og for det som i den samanheng vedrører vårt land.

Fredsdrøftingane mellom sovjetregjeringa og den finske regjeringa har gått stilt, uoffisielt for seg alt frå dei siste dagane av januar. I desse drøftingane har både den norske og den svenske utanriksministeren hatt ei viss rolle. For min part har eg i eit personleg brevsifte, på den eine sida med Tanner, på den andre sida med Molotov, freista finna fram til eit kompromiss mellom dei to landa, såleis at ein kunne seia at det var på ein måte ein ærefull fred for begge partane. Det som eg gjorde i så måte, førde ikkje fram, sovjetregjeringa ville ikkje gå med på noko slag kompromiss. Det som den svenske utanriksministeren har gjort i denne same saka, det har vori fyrst og fremst å få dei to partane, Sovjet-Samveldet

og Finland, på talefot med kvarandre, og derfor har det gått for seg i Stockholm ei rekkje med personlege møte mellom ombodsmenner for dei to krigførande landa. Det var svært fort, ja alt frå fyrsten, klart at sovjetregjeringa var viljug til å drøfta freden og forhandla om fred med den regjeringa som sit i Helsingfors; ho var viljug, straks det viste seg teikn til at forhandlingar var moglege, til å ta opp desse forhandlingane med den regjeringa som ho før hadde sagt var heilt ulovleg. Folkeregjeringa under Kuusinen i Terijoki var sovjetregjeringa viljug til å kasta over bord, straks ho hadde gjort den nytta som sovjetregjeringa meinte ho skulle gjera. Da heiter det berre: «Der Mohr hat seinen Dienst getan, der Mohr kann gehen.» Og det var for så vidt ei stor vinning for desse fredsdrøftingane, at det så tidleg vart klart at det var ingen ting i vegen for at forhandlingane vart gjorde opp med regjeringa i Helsingfors. Sovjetregjeringa la fram i desse forhandlingane dei vilkåra ho ville byggja freden på — dei vilkåra har skift noko i denne tida. I eit brev til meg den 11 februar sette Molotov opp det som han da meinte skulle vera grunnlaget for freden — og eg seier straks at det grunnlaget han sette opp, det var hardare vilkår enn dei som Finland kunne ha fått om det hadde gjort fred med Russland utan krig — men etter kvart som forhandlingane gjekk på, kvesste regjeringa krava sine enda meir, såleis at dei krava som nå vart sette fram for eit par dagar sidan i Moskva til den finske delegasjonen som kom der, dei var enda hardare enn noko krav som på førehand var sett fram frå russisk side. Det er offentleg kjent kva det var for krav sovjetregjeringa hadde gjort føre krigen, før ho kasta seg over Finland den 30 november i fjor. Stortinget veit at det galdt om for sovjetregjeringa å få ein hovudpart av den finske landsluten som ein kallar Det karelske eidet, eidet mellom Ladogasjøen og Finskevika. Atttåt det ynskte Sovjet-Samveldet ei rekkje med småøyar ute i Finskevika utanfor dette landet, det ville ha rett til å leiga på ei lengre tid Hangø eller landet derikring til flåtehamn og ville dessutan ha resten av Fiskarhalvøya nord med Polhavet, den resten som enda var finsk. Dei krava som sovjetregjeringa no til slutt har sett for fred, tek opp alt dette, og dessutan er dei auka såleis at i staden for berre Det karelske eidet vil sovjetregjeringa ha alt det som vi i historia i gamle dagar kalla for Viborg län, det er den parten av Finland som måtte bli avhenda av Sverige ved freden i 1721, og det vil i røynda seia alt landet kring Ladogasjøen både i nord og vest, så langt vest at ned med sjøen kjem byen Viborg med, og lenger inne i landet —

og det er kanskje det viktigaste av alt — kjem Imatra og dei store finske kraftverka der med. Dessutan — og det er det aller nyaste kravet som er sett fram frå russisk side, eit krav som ikkje har vori nemnt før — dessutan ville Sovjet-Samveldet ha ei grenseflytting lenger nordpå. Stortinget hugsar visseleg frå alle krigsmeldingane dei stridane som sto om Salla og Kuusamo. Det er på den kanten der Finland er smalast, men det er samstundes på den kanten der den finske grensa går nærast bort imot jarnvegen frå Leningrad nord til Murmansk, og det som er grunnlaget for det russiske kravet om grenseflyttinga der, er at Murmanskbanen vart so truga av finnane at russane måtte få den faren skuva lenger bort, og at derfor eit stykke land der måtte bli avhenda til Russland. Men eg vil nemna — så ingen ting av det som er viktig, skal vera gløymd — at dette som har stått i blada om krav på Petsamo, ikkje har vori nemnt, og det har aldri vori omtala enda frå russisk side.

Når den finske regjeringa var viljug til å forhandla med sovjetregjeringa trass i at krava såleis stendig auka på, var det sjølv sagt for di den finske regjeringa såg vonlaust på den militære situasjonen. Vi har alle med stor undring — og vi kan vel gjerne seia med glede — fylgt den finske motstandsstriden på austgrensa; men det var heilt klart for alle som studerte dette nøye, at lenge kunne det motstandet ikkje vara. Den finske styrken måtte bli utsliten av å liggja der i stendig strid, natt og dag, medan russane kunne velta inn nye mengder av herfolk og materiell dag etter dag utan omsyn til kva som gjekk tapt. Mot slik ei overmakt ville det vera uråd for Finland å stå seg, jamvel om det kunne få all den friviljuge hjelp som har komi. Det ville hjelpa så lite. Finland måtte ha mykje større hjelp enn det som har kunna koma. Da no den finske regjeringa sto framføre desse siste krava frå russisk side, måtte valet vera mellom dette: anten godkjenna dei russiske krava, bøya seg for dei, ta mot dei, eller så føra ein krig til øydeleggjing, føra krigen så lenge som det i det heile var råd å føra han, og freista få til den krigen all den hjelpa som det var råd å få. Det som da måtte melda seg for Finland, det var ikkje berre spørsmålet om hjelp frå Noreg og Sverige, for jamvel det ville bli for lite; men det var spørsmålet om hjelp frå vestmaktene, England og Frankrike. Og vi har da no i det aller siste sett offisielle fråsegner frå britisk og fransk side om at desse to landa var viljuge til å senda herhjelp til Finland.

Dette var eit spørsmål som hadde vori oppe alt ei god stund i desse to landa, men det var

klart at om hjelpa skulle koma nokolunde fort og føra fram, måtte hjelpa bli send gjennom Noreg og Sverike, og ein førebels førespurnad i så måte kom til den norske og den svenske regjeringa laurdag for 8 dagar sidan — det blir vel den 2 mars. Det var ein førebels førespurnad; for den finske regjeringa hadde ikkje vendt seg til England og Frankrike om hjelp, så det var berre med den føresetninga at Finnland bad om slik hjelp, at desse to vestmaktsregjeringane på førehand ynskte høyra korleis Noreg og Sverike ville ta slik ein førespurnad om løyve til å lata hermakt gå gjennom våre land. For den norske og den svenske regjeringa var det heilt klart at dette ville gå utanfor den nøytraliteten som dei to landa til da hadde haldi oppe. Det kan no vera ei sak for seg om dette formelt ville ha vori eit brot på nøytraliteten, men den store realiteten som låg i dette, var at vi hadde alle gode grunnar til å rekna med, at om vi let fransk og britisk hermakt gå gjennom våre land til Finnland, ville vi med ein gong ha krig med Tyskland. Det ville seia at Noreg kom til å bli — ikkje til hjelp for Finnland, men ei slagmark, ei slagmark i krigen mellom stormaktene. Førespurnaden kom, som eg sa, laurdag den 2 mars. Straks same dagen svara den svenske regjeringa nei, at ho ikkje ville gjeva slikt løyve. Spørsmålet hadde vori omtala litegrann mellom den norske og den svenske utanriksministaren og innanfor Regjeringa, så for så vidt kjende vi alle i hop standpunktet åt kvarandre, og visste kva som var grunnen til at vi meinte vi måtte svara nei, for det ville ikkje bli til hjelp for Finnland, berre til tap for oss sjølve. Den svenske regjeringa gav sitt nei med ein gong, den norske regjeringa tok seg litt betre tid, drøfte spørsmålet noko meir, og fyrst måndag 4 mars gav vi vårt svar, som sa at vi måtte ta det same standpunktet som Sverike hadde teki. Dette veit da vestmaktene. Når dei så likevel held oppe dette at dei er viljuge til å senda hjelp til Finnland, så er det klart at da måtte dei anten seia at dette stranda for di dei ikkje fekk løyve av Noreg og Sverike til å gå gjennom dei landa, eller dei måtte senda hermakt gjennom Noreg og Sverike mot viljen til dei to regjeringane. Spørsmålet ville vel da vera for Finnland om det kunne bli hjelp nok. Eg har alt nemnt korleis dette ville vida ut krigen, såleis at det var lita von til at det skulle bli til hjelp. Men om så vestmaktene kunne få fram hermakt til Finnland, så var det så mykje som trongst, dei reknar med at dei måtte ha fram *minst* 100 000 mann med materiell og reservar og alt som høyrer til. Det ville ta lang tid å føra fram så stor ei hermakt. Eg kan nemna at i denne stunda har,

etter alt eg veit, England ikkje ført meir enn 300 000 mann over til Frankrike. Det ville ta lang tid, og til den tida reknar dei i Finnland med at dei ikkje kunne halda ut, om så tanken om hjelp ville styrkja motet deira; men makta, om den kunne halda, var eit heilt anna spørsmål. Når vestmaktene dessutan byd fram denne hjelpa just no med det same forhandlingane går for seg, trur eg vi må rekna med at dei har to motiv, eit heilt naturleg motiv, ynsket om å hjelpa Finnland, det skal vi ikkje skuva til sides, men dessutan eit anna motiv, dette at dei på denne måten, med å vida ut krigsskodeplassen, kunne få betre tak på Tyskland. Det er ein led i stormaktkrigen, dette at vestmaktene så gjerne vil ha krigen gåande mellom Finnland og Sovjet-Samveldet.

Alt dette skjønar den finske regjeringa svært godt. Men da no til aller sist i går spørsmålet låg føre: skulle ein ta eller vraka dei russiske fredsvilkåra? — så måtte da Finnland sjå dette i augo kva for eit val her var, anten be vestmaktene om hjelp eller ta vilkåra, og da vende dei seg i går kveld til den norske og den svenske regjeringa med to spørsmål. Det eine spørsmålet var om vi framleis stod på det same standpunktet, at vi måtte seia nei til ynsket om gjennommarsj for fransk-britiske herfolk. Den svenske regjeringa sa med ein gong frå at ho stod på same standpunktet som ho hadde stått før. Det andre spørsmålet var eit spørsmål som på ein måte låg heilt utanfor alt det som før var nemnt, og som difor er så nytt at eg må seia litt meir om det. Det var ein førespurnad om den norske og den svenske regjeringa ville vera viljuge til å *drøfta spørsmålet om eit forsvarssamband i framtida* mellom Finnland og desse to landa — eit spørsmål såleis ikkje om forsvarssamband no i den krigen som går på, men når krigen var slutt og freden var gjort opp, om da på det grunnlaget Noreg og Sverike ville vera med i forsvarssamband. Ja, spørsmålet galdt ikkje om vi ville vera med i forsvarssamband, men spørsmålet var om regjeringane ville drøfta om det var mogleg å få i stand eit forsvarssamband. Det spørsmålet svara straks i går kveld, eller tidleg i dag var det vel, den svenske regjeringa sitt ja til, ho var viljug til å drøfta dette spørsmålet, eller som det heiter ordrett i det svenske svaret, som svarar ordrett til det finske spørsmålet: ho var viljug til å «undersöka möjligheterna för ett försvarsförbund».

Dette spørsmålet er det da som har komi til Noreg òg, og det er heilt klart at innanfor den norske regjeringa måtte vi ha mange tvilsmål og innkast her når dette kom. Det var

klart for oss at når Finland kom med dette spørsmålet, var det for di at dersom vi gjekk med på det, kunne det bli lettare for Finland å gå med på dei russiske fredsvilkåra. Visste Finland at det i framtida i minsto kunne ha ei von om eit forsvarssamband med dei to nordiske grannelanda, ville det bli lettare for den finske regjeringa og for det finske folket å bøya unna for dei krava som no ligg der frå Russland. Det vil seia at om Noreg og Sverige svarar ja på dette spørsmålet, ville det gjera det lettare å få fred. Finland kunne tryggare gå med på freden med Sovjet-Samveldet. Vi ville gje framskuv til at denne freden kom i stand. Og det var heilt klart for oss alle just med det andre valet som låg føre, spørsmålet om herhjelp frå vestmaktene, at her kunne det bli valet for oss òg mellom krig og fred, så det var ei viktig norsk interesse dette å hjelpa til at fred kom i stand mellom Finland og Sovjet-Samveldet. Likevel måtte vi ha tvilsmål her om dette å ta opp denne nye tingen om å gå med på å drøfta dette nye spørsmålet om forsvarssamband, eit spørsmål som vi alltid før hadde haldi oss frå og meint at vi ikkje burde koma inn i. Det har vori ei føresetning for alt nordisk samarbeid at militært forsvarssamband skulle ikkje vera turvande. Men det er så at det er mange ting i framtida, mange omsyn som har kunna føra denne tanken nærare innpå oss, at ein gong kunne det likevel bli bruk for dette, eit forsvarssamband millom Noreg og Sverige på den eine sida og Finland på den andre. Og da, i denne situasjonen å svara nei på en førespurnad om vi i det heile ville vera med på å drøfta denne saka, det tykte vi ville vera uforsvarleg. Og den norske regjeringa har difor i dag, like eins som den svenske, sagt sitt ja til dette, og sagt frå i eit telegram som er sendt til den norske sendemannen i Helsingfors, at han kan seia frå til den finske utanriksministeren at den norske regjeringa er — eg les ordlyden i telegrammet — «villig til å prøve mulighetene for et forsvarsforbund». Det er heilt klart at eit forsvarssamband aldri kan bli gjort opp utan samtykke av det norske Stortinget. Det ligg bundi såleis i Grunnlova at ikkje noko menneske kunne tenkja på å setja seg ut over det. Så det einaste, og det vil eg streka under her, det einaste som her er lova frå Regjeringa, det er at ho skal vera viljug til å prøve spørsmålet, om det finst mogleg råd for slikt eit samband. Dinest vil eg streka under at den einaste som er bunden av denne lovnaden, det er den norske regjeringa. Ikkje noko band er lagt på Stortinget, og ikkje noko band er lagt på Regjeringa heller annleis enn til å drøfta spørsmålet. Ikkje nokon ting er bundi såleis at vi

er nøydde til å godta nær sagt kva det skulle vera når det var eit forsvarssamband. Vi har rett til å setja dei vilkåra som vi sjølve finn turvande og rette. Dette vil eg streka under, så det konstitusjonelle her skulle vera heilt klart. Men eg vil da gå tilbake til det politiske i dette, at med å gje slikt eit svar, som på denne måten kjem eit finsk ynske til møtes, hjelper vi til at det kan bli fred der borte, og dermed tryggjer vi freden for vårt eige land.

Presidenten: Jeg vil gjerne, i tilknytning til utenriksministerens meddelelse, bare gi den opplysning at da utenriksministeren i midt-dags meddelte utenrikskomiteen det som lå fore, var medlemmene av utenrikskomiteen naturlig fylt av de samme tvilsmål som Regjeringen, men var av den opfatning at der hverken burde treffes noen bestemmelse i utenrikskomiteen eller i Stortinget, da det ville binde langt mer enn et helt uforbindende svar fra Regjeringen. Hr. Mowinckel fremsatte i utenrikskomiteen et forslag til uttalelse, altså han henstillet til Regjeringen å svare i følgende setning:

«Regjeringen villig bistå Finland så langt det står i dens makt for å bøte den skade kriggen har tilføiet landet, og den er overbevist om at den har det norske folk bak sig i dette tilsagn, men Regjeringen beklager at den anser det helt utenfor norsk politisk mulighet og stridende mot norsk opfatning å stille i utsikt noe forsvarsforbund med noe land.»

Det blev, av de grunner som jeg har nevnt, og fordi det heller ikke var nogen tilslutning i utenrikskomiteen til å komme inn på nogen drøftelse av sakens realitet, ikke votert over hr. Mowinckels forslag, det blev kun vedlagt protokollen.

Joh. Ludw. Mowinckel: Siden vi hadde møte før middag, er der skjedd den meget viktige ting at Regjeringen har handlet, og at vi derfor står like overfor et fait accompli. Regjeringen har besluttet å svare imøtekomende på Finnlands spørsmål. Vel, det får Regjeringen ta ansvaret for. Men jeg har lyst til å understreke at det skritt som her er tatt, betyr *en hel vending i norsk utenrikspolitikk*. Vi står foran en ganske ny ting, en ting som vi alltid på det bestemtteste har vegret oss for å innlate oss på: et militært forsvarsforbund med et annet land. Det sies av utenriksministeren at alle konstitusjonelle rettigheter er forbeholdt. *Det er talemåter*. Hvis den norske regjering slutter et forsvarsforbund med Finland under forbehold av Stortingets samtykke, er i virkeligheten Stortinget på forhånd bundet. Man må i det hele tatt huske

på, at hvis det forholder seg slik — noe som høres ganske utrolig — at den omstendighet at man er villig til å drøfte et forsvarsforbund med Finland skal øve innflytelse på Finnlands lyst eller vilje til å motta de russiske betingelser, da ville det jo bringe oss i en ganske eiendommelig stilling når vi på forhånd har villet lette Finland på denne måte, og så når det kommer til stykket, viser at vi i grunnen ikke har ment så alvorlig med det. Det er ganske gitt at går man til disse forhandlinger, blir det meget, meget vanskelig å trekke seg tilbake fra dem, uten at det etterlater et sår som i grunnen vil gjøre forholdet mellom de to land vanskeligere enn før. Da jeg hørte dette i formiddag, var jeg først inne på den tanke at man på en måte kunne kamuflere forhandlingene, man kunne kanskje hjelpe Finland i den nød og den sorg hvori det står nå, på den måte. Men nettopp etterat jeg hadde hørt diskusjonen i utenrikskomitéen, uttalelser fra utenriksministeren og andre, forsto jeg at det var *selvbedrag*. Og i virkeligheten er man her i begrep med å binde seg på et overmåte viktig område, jeg sier: et overmåte viktig område, for herved kommer vi inn i en gruppe som kan komme til å arte seg nokså merkelig storpolitisk sett. Vi har jo alltid gjort hva vi kunne for å holde oss utenfor alle slags grupperinger. Nå går vi inn i en gruppe mot Sovjet-samveldet. Vel, man kan si: gruppen består bare av oss, de tre nordiske land. *Ja idag*, med etter den fred som det her er tale om, kan jo enhver forstå at det ikke vil finnes en finne som ikke er fylt av tanken på revanche og på atter igjen å vinne tilbake det tapte land, så verdifullt som det er for Finland. Det er ikke mange mennesker med politisk fremsyn som ikke tror at forbundet mellom Tyskland og Sovjet bare er et momentant hensiktsmessighetsforbund, og at den tid ikke er fjern da Tyskland med hele sin tyngde atter vender seg mot øst. Hvordan står vi da i et forsvarsforbund med Finland, Sovjets erklærte fiende, sammen med Sverige, hvis hele geografiske orientering er tysk, og må være det? Hvor står vi, hvis hele geografiske orientering er vestover? Vel, Regjeringen har tatt sitt standpunkt. Regjeringen har svart, men jeg for min part ville ha dårlig samvittighet hvis jeg gikk fra dette møte uten på denne måte som her er skjedd, sterkt å ha understreket at vi her står foran en vending i norsk utenrikspolitikk som jeg for min part i høy grad beklager, fordi den er farlig, farlig og atter farlig.

Førre: Vi hører daglig deklamert at vi lever i et land som er folkestyrt, at dog opplever vi, mens landets nasjonalforsamling er samlet,

og den sittende regjering har den beste anledning til å få vite Stortingets stilling til viktige spørsmål før den treffer sin avgjørelse, at den altså i dag har tatt standpunkt i et spørsmål som er av så stor viktighet at man i øyeblikket neppe aner rekkevidden av det. Denne utvikling er så betenkelig at jeg kun kan forklare det ut fra den mangel på politisk linje som i det hele tatt har preget den nåværende regjering i alle spørsmål. Den er på viken, vandrende front, og har ikke lenger noe fast holdepunkt selv i sin utenrikspolitikk. Jeg har nærmest inntrykk av at det svar som er gitt, er gitt for å kamuflere en støtte som ikke er ment å kunne være annet enn en ren trøst i øyeblikkets sorg. Men det er, som hr. Mowinckel ga uttrykk for, en farlig vei å slå inn på, og jeg må beklage at Regjeringen har tatt det skritt mens Stortinget er samlet, og det er spørsmål om ikke denne avgjørelse snarest mulig bør bringes inn for Stortinget og få sine parlamentariske følger.

Stray: Jeg tror jeg tør si at det var med stor sorg vi hørte på den melding vår ærede utenriksminister hadde å gi Stortinget i dag, og jeg tror vi alle sammen har en beklemmende følelse av at den rolle vårt land og vårt folk har spilt og har kunnet spille i det spill som Russland er begynt like overfor den lille stat Finland, ikke har vært videre glorverdig. Vi var jo alle sammen klar over at slik som det var stelt med vår hærmakt, kunne vi ikke stille den til disposisjon til hjelp for vårt broderfolk, idet vi under alle omstendigheter først og fremst, slik som forholdene ligger an hos oss, må ha vår forsvarsmakt innen rikets grenser. Om det var riktig av oss, forsvarlig også, å nekte Finland bruk av våre veier og våre kommunikasjoner for å få fram den hjelp det trengte i nødens stund, det er et annet spørsmål, og hva historien vil si om vår stilling til det spørsmål, er ikke godt å vite. Men jeg er bange for at historiens dom ikke blir særlig smigrende for oss. Det er kanskje en trøst, om enn en fattig trøst, at vårt naboland Sverige, som er et mektigere og rikere land enn vårt, har tatt det samme unnfalende standpunkt, men jeg tror nok det hadde vært riktig om regjeringene, både regjeringen i Norge og regjeringen i Sverige, hadde lagt disse spørsmål fram for nasjonalforsamlingen før de slo hånden av Finland, før de brakte Finland i den situasjon det er stilt i i dag, overga det skånselsløst til den mektige stormakt som har overfalt det.

Jeg vil ikke ha sagt mer om den side av saken i dag, men jeg ville for mitt vedkommende ha satt pris på om nasjonalforsamlingen hadde fått anledning til å ta standpunkt til

det spørsmål. Jeg tror forresten det er meget delte meninger i det norske folk i dag om den side av saken. Jeg tror ikke det norske folk har den samme oppfatning når det gjelder nøytraliteten vår, som Regjeringen har gitt uttrykk for ved forskjellige anledninger. Jeg er fullt klar over at den regjering har krav på stor kreditt, som kan formå å holde vårt land utenfor enhver krig, men hvis det skal skje på bekostning av Finnlands selvstendighet, Finnlands fortsatte bestående kanskje som selvstendig stat, så tror jeg nok at det kan reise seg spørsmål som vil bli besvart på forskjellig måte i folket, og jeg er ikke sikker på hvor flertallet i dag befinner seg.

Så var det det neste spørsmål, spørsmålet om drøftingen av muligheten av et forsvarsforbund med Finland. Ja, jeg har selv ment, og tillatt meg å fremholde her i denne forsamling i et hemmelig møte, at Regjeringen for lenge siden, slik som situasjonen er i verden i dag, burde ha undersøkt muligheten av et forsvarssamband med Sverige. Dette at Sverige og Norge skal gå i forsvarsforbund med Finland er et nytt alternativ, men jeg forstår at det var vanskelig for Regjeringen å svare nei også på denne del av henvendelsen fra Finland, så meget mer som vi stadig har måttet svare nei når det har vært spørsmål om å hjelpe Finland på en mer effektiv måte, og i den aktuelle situasjon var det kanskje hardt å si at vi heller ikke for fremtiden vil kunne stille i utsikt å yte noen hjelp. Det er en veksling på fremtiden Regjeringen på en måte i dag har trukket ved å love at man er villig til å drøfte muligheten av et forsvarsforbund med Finland. Jeg tror utenriksministeren har rett i at ved det svar Regjeringen har gitt i en kritisk stund, har den ikke bundet Norge, så meget mer som den etter vår konstitusjon ikke kan binde det. Jeg tror representanten Mowinckel overdriver den risiko vi løper, selv om jeg godt kan forstå at han kan ha betenkeligheter når det gjelder følgerne av det svar som Regjeringen har gitt.

Jeg vil til slutt bare spørre presidenten om det har vært tanken at utenriksministerens redegjørelse skal sendes nogen komité, legges ut her, eller om det er meningen å behandle den nærmere i et hemmelig møte i Stortinget, når vi har fått bedre anledning til å gå den igjennom. Den reiser mange og viktige spørsmål, som vel har krav på nasjonalforsamlingens oppmerksomhet.

Moseid: Det er ingen anledning til å komme inn på realiteten i dette spørsmålet etter at utenriksministeren har opplyst at Regjeringen allerede har gitt sitt svar. Jeg forstår godt de mange kryssende hensyn som kan melde

seg i et sånt spørsmål, men når jeg forlangte ordet, var det for å si at Regjeringen etter min mening her har handlet utenfor sin kompetanse. Dette er spørsmål som i begge tilfelle henhører under nasjonalforsamlingens avgjørelse, og det å gi tilsagn fra den norske regjering til en fremmed stat, er ingen privat affære, det er en konstitusjonell handling, og den kan trekke konsekvenser etter seg som vi i dag ikke har oversikt over. Regjeringen er ikke privatpersoner som kan svare hver for seg etter forgodtbefinnende, de skal svare som norsk Regjering, og da blir det noe annet. Jeg mener at Regjeringen derfor her har begått en konstitusjonell feil, når den ikke på forhånd har søkt råd og samarbeid med Stortinget. Jeg vil ikke ha uttalt noe om under hvilke former det skulle ha skjedd, jeg vil bare nevne at i 1905, da man hadde så vanskelige forhold å arbeide under, fant man det praktisk å søke Stortingets råd i en form som ikke fikk uttrykk i noen beslutning før forholdene var mer avklart. Jeg tror det hadde vært riktig, med den tid Regjeringen har hatt til sin rådighet, om den i hvert fall hadde benyttet en slik form for å søke veiledning for avgjørelser, som for landet og folket i fremtiden kan bli av uanet betydning. Jeg vil derfor for min del protestere mot den måte hvorpå Regjeringen her har gått fram, fordi jeg tror det vil kunne føre vårt land inn i situasjoner som det siden for Stortinget, for nasjonalforsamlingen, kanskje vil være umulig å avverge følgene av. Det er ikke ment som nogen kritikk når det gjelder realiteten i dette spørsmål. På det punkt vil jeg overhodet ikke uttale meg slik som saken nå ligger an. Regjeringen har truffet en avgjørelse som det ikke er anledning for Stortinget til å drøfte i realiteten på dette tidspunkt. Jeg har kun villet fremholde at den måte hvorpå Regjeringen har gått fram, etter min mening ligger utenfor en regjerings kompetanse.

Presidenten: Presidenten vil i anledning av hr. Moseids bemerkning om dette siste punkt, minne om at etter Grunnlovens § 26 har Regjeringen ikke alene adgang til å opta drøftelser med fremmede stater. Men § 26 sier uttrykkelig at Kongen har adgang til å inngå og opheve forbund, og at traktater av særlig viktighet skal forelegges Stortinget forinden de blir bindende. Her har alene vært spørsmål om å avgi svar på en forespørsel om rent foreløbige, uforbindende drøftelser mellom to regjeringer. Utenrikskomitéen var av den oppfatning at rent bortsett fra det tidsmessige som her spilte en rolle, vilde det nettop være å binde Stortinget for fremtiden hvis det kunde sies at Regjeringen her avgav et svar

etter å ha innhentet Stortingets bemyndigelse til det. Nu står Stortinget helt ubundet i enhver henseende, hvilket Stortinget etter utenrikskomitéens opfatning ikke vilde ha gjort hvis Stortinget på forhånd hadde bemyndiget Regjeringen til å opta disse underhandlinger. Og når utenrikskomiteen har inntatt det standpunkt, var det nettop for å sikre at Stortinget skulde stå absolutt fritt.

Statsråd Koht: Representanten Mowinckel heldt så sterkt fram at dette svaret som den norske Regjeringa i dag har gjevi til den finske, er det same som ei stor vending i norsk utanrikspolitikk. Eg trur eg må ha lov til å seia at vendinga i norsk utanrikspolitikk har gått føre seg før, og har gått føre seg smått om senn. Ho har mellom anna funni ein ordførar i hr. Mowinckel, når han her i Stortinget har haldi fram så sterkt som han har gjort, og sterkare enn eg har sett at nokon annan har gjort det, at vi må fylgja Sverige, at vi er i same båten som Sverige og må fylgja det. Ein kan kanskje seia det kunne liggja ei vending i dette å binda seg så sterkt til Sverige som det låg i dei orda. Eg høyrer i dag av hr. Mowinckel at han meiner at Noreg og Sverige i utanrikspolitikk har heilt ulike orienteringar, såleis at Sverige må gå til Tyskland og vi mot vest, serskild vel da til England. Eg må ærleg og ope få seia at eg trur hr. Mowinckel tek i mist i dette. Eg trur ikkje den svenske utanriksorienteringa går mot Tyskland. Eg trur den svenske utanriksorienteringa i ein situasjon som den som har stått beint framføre oss i desse dagane, ville ha vori just den same som han måtte bli her i vårt land. Vi har i dei siste åra hatt eit politisk arbeid her i landet, og like eins har dei hatt det i Sverige, med å føra Finland over i det vi kallar «nordisk orientering». Eg var personleg den fyrste som fekk den finske utanriksministeren beden inn til eit nordisk utanriksministermøte der ein skulle drøfta utanrikspolitikk. Før hadde han berre vori med på eit møte der reint nordiske spørsmål låg føre. Eg gjorde det just med tanken på at dette skulle hjelpa til å draga Finland inn i den nordiske politikken og med det — det var ein av grunn-tankane mine — mellom anna skapa eit meir venskapleg tilhøve mellom Finland og Sovjet-Samveldet, der tilhøvet i førevegen elles var merkt av mistru frå baa sider. Det som Sovjet-Samveldet no har gjort i dette siste halve året, har øydelagt mykje av det som vi den gongen stila imot. Men det å halda Finland fast til dei nordiske landa elles utanrikspolitisk, trur eg framleis må vera eit viktig føremål. Og eg trur at det å lova Finland å vera med på i det minste å drøfta spørsmå-

let om eit forsvarssamband, kan hjelpa til å halda Finland fast her. Eg har ikkje den otten som hr. Mowinckel gav ord for, at om det ikkje skulle føra fram til eit forsvarssamband, så skulle det tvert om da sprengja Finland lenger frå oss enn det elles kunne ha blitt. Eg trur at drøftingar førde i venskapleg ånd her vil hjelpa til å halda Finland i hop med dei andre nordiske landa. Vi må hugsa på at her gjeld det ikkje berre Noreg, men det gjeld Sverige likså vel, i tilhøvet mellom Finland og dei to grannelanda.

Da dette spørsmålet låg føre for Regjeringa i dag, ja da hadde vi alt det svenske svaret føre oss. Skulle vi fylgja svensk politikk her, eller skulle vi gå den motsette vegen? Det var eit av dei spørsmåla som her måtte bli avgjorde. Eg trur at om vi kjem i eit nærare politisk tilhøve til Finland, jamvel om det skulle bli så at det kom i stand eit forsvarssamband, så måtte føresetninga vera og fylgja måtte bli, at finsk utanrikspolitikk måtte fylgja same lina som norsk og svensk utanrikspolitikk har gjort og gjer. Det vil seia, det måtte bli eit samarbeid her i sjølve utanrikspolitikken — ein heilt sjølvsgd konsekvens av det alt i hop. Men eg må på nytt få streka under at her er det ikkje enda tale om å gjera opp eit forsvarssamband, her er det spørsmål om vi i det heile er viljuge til å drøfta spørsmålet, og det skulle vel vera fullt klart konstitusjonelt òg at Regjeringa må kunna taka opp drøftingar med andre land, om det ikkje på førehand er avgjort av Stortinget. Stortinget er heilt ubundi, just for di Stortinget i denne stund ikkje tek standpunkt. Det var eit reint praktisk omsyn, men eit viktig praktisk omsyn, som gjorde at svaret måtte bli sendt fort. Da eg i dag tidleg på føremiddagen — på morgonen, får eg vel helst kalla det — hadde ein samtale med den svenske utanriksministeren om denne saka, og eg sa til han at vi kunne ikkje få svaret sendt frå Noreg før vi hadde i det minste fått det drøft i Regjeringa, og at Regjeringa kunne vi ikkje få samla før kl. ½1, så tykte utanriksminister Günther at dette dro lenge ut og at det ble svært seint, for det står så spendt borte i Finland at kvar dag lenger av krig ville vera ein fare. Og da vi så i Regjeringa drøfte saka, og rett fort, får ein vel seia, kom til det standpunktet som eg hadde haldi fram for Regjeringa som mitt, så ville det å leggja ho fram på nytt dessutan for utanriksnemnda, vera å dra svaret enno lenger ut, så langt ut at eg var ikkje viss på om dette var forsvarlig, om vi kunne forsvara mot Finland å venta så lenge. Og det var ei føresetning i utanriksnemnda da spørsmålet der vart drøft, at det som kom fram for Stortinget, skulle vera ei melding om det som Re-

gjeringa hadde gjort. Det er da dette som ligg føre. Men eg vil leggja attåt enda ei faktisk opplysning som kanskje kan vera nyttig å ta med, just når det gjeld spørsmålet om kor langt dei norske statsmaktene er bundne. Da den finske utanriksministeren tala om dette spørsmålet i går til den norske sendemannen i Helsingfors, sa den norske sendemannen straks til han at han trudde ikkje det var mogleg for den norske regjeringa med ein gong å lova noko slikt forsvarssamband no, for di det var Stortinget som skulle avgjera slike spørsmål. Dette er da den finske utanriksministeren klar over alt på førehand, at det er Stortinget som avgjer. Ingen ting kan bli avgjort før. Men eg trur det ville vera rangt å tenkja seg at etter det svaret som er sendt i dag, skal Stortinget ikkje få høyra meir om saka før kanskje den dagen den norske utanriksministeren eller den norske Regjeringa kjem til Stortinget og seier: her er forsvarssambandet, vil De ha det eller ikkje? Eg går ut ifrå som ein heilt gjeven ting at det må vera drøftingar mellom Regjering og Storting seinare òg i denne saka, såleis at Stortinget må kunna fylgja med steg for steg om forhandlingane kjem i gang. Det trur eg må vera politisk naudsynt, politisk klart, og det vil enda meir styrkja det som må vera grunnsetninga her: den makta som Stortinget skal ha i slike saker.

Sundby: Det var iallfall min forutsetning i utenrikskomiteen at saken skulle legges fram for Stortinget før Regjeringen ga sitt svar. Det hele ville stå på i 2½ time eller kanskje 3, og jeg synes ikke det kan ventes at et land, enten man kaller det å binde seg eller ikke, kan treffe slike beslutninger raskere enn det. Det var ikke dermed ment, hverken fra min eller visstnok fra andres side, at Stortinget skulle fatte noen beslutning i saken eller uttale seg om saken, det var kun for at Stortinget skulle være orientert, og at man hadde gjort det på forhånd, slik at Stortinget iallfall hadde anledning til å ta standpunkt mot, hvis man ville fremsette forslag i den retning. Det var, så vidt jeg forstår, en samstemmig mening at man ikke skulle binde seg i Stortinget hverken ved beslutning eller ved uttalelser. Jeg synes derfor det er uriktig f.eks. av hr. Mowinckel å binde seg så sterkt ved en uttalelse som han har gjort i negativ retning. Jeg synes også det var uriktig av den ærede utenriksminister å uttale seg om realiteten. Jeg måtte iallfall oppfatte ham slik, at han nå bandt seg, om ikke absolutt så dog prinsipielt, til at et forsvarssamband mellom de nordiske land var ønskelig, og det trodde jeg ikke det var riktig å ta standpunkt til nå.

Jeg vil ikke si det så sterkt at jeg mener det ikke er konstitusjonelt forsvarlig hva der er gjort, men hvis det skulle være Regjeringens eller utenriksministerens forutsetning at man ved svaret hadde gitt uttrykk for en mening i den retning at man var villig til å gå med på et forsvarsforbund under visse forutsetninger, da ville det jo komme på kanten av det konstitusjonelle. Jeg går derfor ut fra at det er som president Hambro ga uttrykk for, helt og absolutt uforbindende, det som er gjort, og at Regjeringen heller ikke inntar et standpunkt som gjør at Stortingets beslutning etterpå blir bare sandpåstrøing. Det kan ikke gå an i en slik sak som dette, å inngå avtaler eller komme med uttalelser, slik at Regjeringen er bundet av dem, og slik at det f.eks. må bli en regjeringskrise etterpå hvis Stortinget ikke vil godkjenne det. Jeg ser iallfall konstitusjonen slik at her må det reelt skje forhandling med Stortinget før man på noen måte gir sitt tilsagn i den ene eller den annen retning. Vi fikk det heller ikke forelagt på annen måte i utenrikskomiteen. Jeg synes for så vidt utenriksministeren har sagt noe mere her enn han gjorde der, idet han uttalte en så vidt sterk sympati for et forsvarsforbund. Jeg vil altså ikke komme inn på realiteten i denne sak, men bare fremholde dette at helt uforbindende må det være, det som skjer ved forhandlingene nå. Under den forutsetning synes jeg ikke det ville være godt å svare nei på en forespørsel om å drøfte muligheten av et forsvarsforbund. Det er jo ikke noe annet det går ut på enn å drøfte muligheten av det, men nota bene: en helt uforbindende drøftelse.

Jakob Vik: Den vyrde utanriksministeren har i dag gjevi oss ei nokså inngående melding om det som har gått føre seg i dei siste dagane inntil no. Eg må seia det er ei syrgjelig utvikling det har teki, men når fredelege folk vert overfalne, er det vel ikkje nokon annan veg. Det går på stor skade, og Finnland er no komi i den situasjon at det ser ut til at dei har vanskeleg for å greia det, av di hjelpa er så langt borte. Det er elles reint uskjonleg for ein lekmann at desse store maktene ikkje no kjem dei til hjelp, om dei hadde berre det for auge. Men slik som spørsmålet i dag har vori vendt til Regjeringa vår, serleg det siste, om vi vil vera med og drøfta ein forsvarssamskipnad i framtida, så kann eg ikkje seia anna enn at det svar Regjeringa har gjevi, har min fulle sympati. Kva skulle vår regjering gjera anna enn å freista å vera med på å stø opp under Finnland i alle fall i framtida? Vi har vel ikkje meir papir på freden i framtida enn vi hatt nå kanskje. Vi ser at verda er bru-

tal. Sterke folk fell over små folk, og skulle det ikkje da vera ei oppgåve for oss saman å freista å avbøya ei slik ulukke? Regjeringa skal ikkje høyra eit einaste lastande ord frå mi side. Ho har ikkje forplikta Stortinget i grunnen, men ho har truleg sagt noko som rører seg i oss alle saman. Vi skal drøfta korleis vi saman med Sverige og Finland skal avverja ein framtidig katastrofe i den lei. Eg understrekar heilt det utanriksministeren sa, at det er om å gjera at Norden er så stort som mogleg, det vil seia at Finland òg er med oss andre i det nordiske samliv. Eg meiner at vår konstitusjon og vår konstitusjonelle praksis har vist seg å vera grunnlag for folkelukke og folkevokster, og den må vi halda oppe. Det kan vera visse tvilsmål med omsyn til det konstitusjonelle, men eg trur at Regjeringa har hatt lita tid på seg. Skulle svaret koma til nytte, måtte det koma straks. Kan henda det har vori til ei lita hjelp i Finnlands kamp, i Finnlands store resignasjon. Eg ville berre ha sagt dette for min eigen del, eg veit ikkje ka dei synest kvar og ein bortover. Skal vi ikkje no heller i ei slik alvorleg stund kunna seia at vi vil vera med i framtida på å avverja ein liknande skade, da er det altfor vesalt med oss.

Andrá: Finland har jo stilt to spørsmål til Norge og til Sverige. Det første og det primære spørsmål er: Fastholder Norge og Sverige at de ikke vil tillate gjennommarsj av de alliertes tropper til Finland? Det mener jeg er det primære, det prinsipale. Så kommer det subsidiære spørsmål: Er Norge og Sverige villige til i fremtiden å gå med i et forsvars-samband med Finland? Det er det siste vi står her og drøfter. Nå har vi sendt Finland ryggsekker, vi har sendt vanter, vi har stått og klappet som på en annen fotballplass når finnene har slåss der borte. Nå er det kommet derhen at det eneste de trenger, er å få bruke jernbanene våre, og de trenger soldater. Da sier vi: Nei, det kan vi ikke tillate, derimot kan vi i fremtiden være med å danne et forsvarsforbund med dere. Det er kanskje en fattig hjelp for finnene dette, for dem som nå skal ha dette spørsmål fore i den finske riksdag, og legge fram dette at nordmennene og svenskene vil ikke hjelpe oss nå, de kunne ikke tillate gjennommarsj av tropper som vi trenger, men de går helt uten bindende virkning med på å begynne å drøfte om man i fremtiden kan danne et forsvarsforbund med Finland.

Jeg synes vi er kommet litt bort fra hovedsaken, det er dog det første spørsmål som er det store her. Vi fikk spørsmålet om gjennommarsj opp i utenrikskomiteen allerede

forrige søndag. Da hadde allerede Sverige svart nei, de tillot ikke gjennommarsj. Det var da ikke stort annet for oss å gjøre enn å svare nei. Vi kunne muligens ha sagt at hvor vi har felles grense med Finland, i Finnmark og Troms, kan man få lov å benytte norsk territorium. Men vi vet at vi kan ikke komme Finland til hjelp den veien. Det ville ta måneder, troppene ville i det hele tatt ikke nå ned til Syd-Finland den veien med de kommunikasjoner som finnes der. Med hensyn til gjennommarsjspørsmålet stilte jeg i utenrikskomiteen det spørsmål: I hvilket lys vil vi komme til å stå i verden for øvrig når vi sier nei, vi kan ikke tillate gjennommarsj? Da er det to ting å tenke seg: Enten går engelskmennene inn i landet og tiltvinger seg gjennommarsj, hvis det er deres hensikt, og selv om vi har den baktanken at vi i tilfelle ikke vil skyte på dem, men bare tor våre hender og sier at vi har protestert, så kommer de da allikevel, såvidt jeg kan skjønne, som erobrere både til Trondheim, Bergen og Narvik og rekvirerer både jernbaner og alt det andre de trenger. Jeg er altså av den mening at det er meget bedre å si: Vær så god, og så underhandle med dem om hvordan denne gjennommarsj burde foregå, og ta det som følger med at vi inntar et slikt standpunkt. Eller vi kan tenke oss at engelskmennene og franskmennene også kan ha en annen hensikt, og jeg begynner å spekulere på om det ikke er hovedhensikten, om de ikke i morgen, etter det svar som gis fra Norge og Sverige, vil si at vi ville hjelpe — tallet kommer antagelig til å stige både til en halv og en hel million mann —, men vi fikk dessverre ikke lov fra Norge og Sverige å komme finnene til hjelp på den måten med gjennommarsj. I hvilken stilling vil vi da komme til å stå i verdens øyne? Det er sagt her at Sverige og Norge alltid skal være i samme båt. Ja, den gang hr. Mowinckel sa det, var jeg enig med ham, for da forelå det en annen situasjon. Jeg har alltid vært mot at Norge og Sverige skulle forsøke å gripe inn i Finland. Vi ser også at selv om vi hadde gått til hjelp for Finland etter Sandler's linje, så hadde Finland med den hjelp stått overfor akkurat de samme hårde vilkår etter de offer som var brakt, som det står i dag. Men den gangen da jeg måtte si at jeg var enig med hr. Mowinckel i at Norge og Sverige var i samme båt, da var det fordi jeg bestandig hadde tenkt at grensen mellom øst og vest går faktisk ikke langs grensen mellom Finland og Russland, men den går etter Østersjøen og Bottenvika. Den dagen mente jeg at hvis det virkelig viste seg at det ikke gjaldt bare Finland, men at de gikk over broen mellom Torneå og Haparand-

da og inn i Sverige, da fikk vi bare ta det vi hadde og gi oss sammen med svenskene, for under de omstendigheter var Norge og Sverige i samme båt. Men jeg er også helt enig med hr. Mowinckel når han i dag sier at nå er vi ikke akkurat i samme båt. Det er greitt at det er en eneste ting som de frykter i Sverige og som de ser som det forferdeligste som kan hende, og det er å komme i krig med Tyskland. Og det er også én ting som vi frykter, og det er å komme i krig med England. Vi kan huske på 1917. Da stod det en provianteringsminister på denne talerstol og sa: Jeg tror ikke vi trenger noen rasjonering, magamålet er den rette rasjonering, for en mann eter ikke mer enn han trenger. 8—14 dager etterpå hadde vi like knappe brødrasjoner som de hadde i det krigførende Østerrike. Det viste seg at vi kunne få rasjonering her også. Og vi vet at England har maktmidler å bruke overfor oss, så vi ikke kan gjøre mange sprell om de kom og ville foreta sin gjennommarsj. Jeg synes ikke engang at det ville være det forferdeligste alternativ, men det at vi skal bli stående i historiens lys slik som alle vil fremstille det, at vi har forrådt finnene ved å nekte gjennommarsj, det kan bli tungt å bære for nasjonen i fremtiden. Vi har ikke noe militær, vi har ikke noe å gå til Finland med, men gjennommarsj kan vi hjelpe dem med, og jeg mener at etter den stilling vi har tatt, slik som vi har klappet i hendene til finnene mens de har kjempet der borte i disse tre månedene, fikk vi bære de følger som den ting førte med seg. Vi kan enda komme til å stå overfor spørsmålet om gjennommarsj eller ikke. Når man kjenner det finske folks mentalitet, tviler jeg på at man kan komme og legge fram for dets riksdag de fredsvilkår som her er skissert av utenriksministeren, og si at det er ikke så farlig, for nå skal vi få et forsvarsforbund med Norge og Sverige — en gang i fremtiden. Hvis det er det eneste de har å sette opp imot de hårde vilkårene de skal ta, så tviler jeg på at de blir vedtatt av den finske riksdag. Jeg tror at de da allikevel kanskje vil finne ut at da kan de like gjerne slåss til det siste og ta den hjelp de kan få fra de allierte.

Så var det bare en ting jeg gjerne ville ha rede på før jeg slutter. Utenriksministeren sa klart og greitt at Sverige har igjen øyeblikkelig i går svart: Nei, vi tillater ingen gjennommarsj — men jeg fikk ikke helt rede på hva Norge hadde svart på det primære spørsmålet om gjennommarsj. Dette med forsvarsforbund i fremtiden, det vi har diskutert her i hele dag, det mener jeg er en biting, en underordnet ting i forhold til punkt 1, som det har vært snakket så lite om.

Jeg tror at vi står på skilleveien. Det stod i en avis i går at statskunst er ikke å unngå alle avgjørelser, men det er å treffe avgjørelser, og nå står vi overfor avgjørelsen. Vi kan ikke krype unna, vi må si ja eller nei. Sier vi ja og tillater gjennommarsjen for vårt vedkommende, så kunne vi jo i tilfelle si det på den måte at der hvor vi har felles grense med Finland, der får dere i Guds navn gå, men for øyeblikket, før dere også har oppnådd Sveriges tillatelse, kan vi ikke slippe dere fram til den svenske grense. Da hadde vi ryggen klar på mange måter. Og jeg ville ønske at Stortinget nå virkelig ville debattere den side av saken. Jeg tror tross alt at imorgen eller når som helst kan det hende at det finske folk sier som så, at vi har slåss så lenge nå at vi kan prøve den siste chansen også. De har slåss fortvilet før, og fortvilede mennesker griper den siste chansen. Jeg er også av den mening at den chansen som man nå vil by dem, at de skal få et forsvarsforbund med Norge og Sverige engang i fremtiden, når vi ikke vil hjelpe dem nå, er så liten at jeg tror at Finland er fortapt, skal Russland få hele Finskebukta med Hangø. Med hensyn til den smale taljen på Nord-Finland som angår oss i så høy grad, så er det nok bra at grensen kommer lenger fra Murmanskbanen, men den kommer også utrolig meget nærmere Torneå og Haparanda og oss. Avstanden fra den russiske grense og til broen mellom Haparanda og Torneå og dermed til jernbaneveiene inn til Norge, blir også utrolig kort etter det forslag, hvis finnene godtar at man skal kutte inn på Finnlands smekre talje, som man kaller det. — Jeg vil som sagt forferdelig gjerne også ha tydelig og greitt svar på dette spørsmål: Har også Norge nå i dag svart: Nei, vi tillater ingen gjennommarsj?

Oksvik: Utenrikspolitikk har jeg iallfall ikke befattet meg noe med, så det er kanskje litt dristig å ta ordet her, men jeg vil allikevel gjøre det i dag. Når jeg skal si bente fram det jeg mener, så må jeg si at jeg tror ikke at Regjeringen kunne ha gjort noe synderlig annet enn det den har gjort her. Den kunne naturligvis ha ventet til kl. 5, det forstår jeg at den vel kunne ha gjort, og jeg forstår at det kanskje er strid om det spørsmål. Men det anser jeg for min del som et helt uvesentlig spørsmål. Det er realiteten som er det avgjørende her. For dem som legger vekt på at Regjeringen ved å ta ansvaret selv, iallfall i noen grad har fritatt Stortinget for følgene av dette, for dem som rent formelt hevder det, kan kanskje det være viktig, men den side av saken er ikke avgjørende for meg. Det avgjørende for meg er, at hvis i det hele tatt den nøytrali-

tetspolitikk som vi har ført, skal ha noen mening, så var det ikke annet å gjøre enn det som er gjort her. Og den har, så vidt jeg vet, alle vært enige om; man har hatt mer eller mindre sympati for den kanskje, og underhånden har naturligvis mange sagt at dette var et kleint standpunkt. Men i alle ansvarlige forsamlinger har man hevdet det standpunkt som har vært Regjeringens til denne dag, og da måtte konsekvensen av det være at vi ga det samme svar på gjennommarsjsspørsmålet i dag som vi har gitt før. Så jeg er helt ut uenig i at det spørsmål som hr. Andrá nevnte, kan reises nå, og vi kan vel i virkeligheten si at det foreligger ikke heller, for det er ihvertfall passert det tidspunkt da det kunne diskuteres. Men jeg vil i denne forbindelse si med det samme som min private mening, at om man hadde svart ja før enn i dag på dette med gjennommarsj, så ville det antagelig vært begynnelsen til en meget større tragedie enn det som vi ser i Finland i dag, ikke først og fremst fordi det er dårlig med oss på mange måter — at det er dårlig med oss, det vet vi her i huset, så det behøver vi ikke skjule, og det behøver vi ikke slåss om skylden for, så det er ikke det jeg vil rulle opp. Men i det hele tatt å lite på Vestmaktene under den nåværende situasjon, det kan ikke jeg tenke meg noen ansvarlig statsmann her i vårt land i dag ville gjøre, når man ser på Europa-kartets forandringer i de siste år. Vi ville naturligvis risikere et ekspedisjonskorps — med vår vilje, kanskje også mot vår vilje. Det er vel dristig å si det slik, men jeg betrakter det som en innledning til et nytt Gallipolis-eventyr, kanskje bare meget større, et Gallipolis-eventyr innenfor våre grenser, og det kan jeg ikke tenke meg at noen ansvarlig mann her i landet virkelig kunne gå inn for. Med den lange avstand, med alle transportbesværighetene, og med de konsekvenser som det måtte ha for Tyskland, så kan vi vel si det slik, at om Vestmaktene sendte 50 000, så kunne Tyskland sende kanskje 200 000, for å ta et forholdstall. De har jo ledig arbeidskraft på begge sider av vestfronten, så det er ikke mangel der. Og tyskerne har en strategisk meget bedre stilling uten Russland, for ikke å snakke om i forbindelse med Russland. Derfor har ganske sikkert, hva man enn mener ellers om mange ting, den svenske og den norske utenriksledelse i disse ting handlet ut fra en nøktern vurdering. De har ikke handlet følelsesmessig, og det mener jeg vi skal være takknemlig for i denne situasjon.

Så kommer jeg til det annet spørsmål, og der mener jeg at Regjeringen ikke kunne annet enn svare ja, både for å lette stillingen i

øyeblikket for finnene, men også av hensyn til oss selv. For hvis den hadde svart nei her, og det skulle skapt et desperat utslag i Finland og fått dem til å invitere Vestmaktene, så ville vi vært trukket med allikevel, slik som det nå er. Dessuten er jeg klar over, og det er naturligvis hele Stortinget klar over, at dette svaret er ikke uforbindende, det er ikke noe formelt som man kan diskutere og prosedere seg fra om en stund. Det er et moralsk tilsagn i en vanskelig situasjon for et folk som må slutte en umoralsk fred, og det er ganske klart at det får være nok med umoral på den ene side, om vi ikke skulle regne med begge sider, og derfor er det ingen tvil om at et sånt tilsagn må være bindende. Hvor stor praktisk betydning det kan få i fremtiden, er en sak for seg. Det vil naturligvis avhenge av mange ting, så det er det ikke verd å spå om. Jeg er for såvidt enig med hr. Mowinckel i at man kan komme i en sånn situasjon som var nevnt, at Russland og Tyskland ikke står på samme side. Jeg har den oppfatning at det var bare Tyskland i dag som kunne redde Finland. Tyskland kan av mange grunner ikke gjøre det i dag, og om det i fremtiden kan gjøre det, se det er det vel ingen som kan dømme om. Men i det lange løp liter jeg, iallfall når det gjelder Finland og Skandinavia som helhet — bortsett fra denne kyststripen her vestpå, som kanskje teoretisk kan sees under en annen synsvinkel — meget mer på Tysklands enn på Vestmaktens politikk. Men det er et sidespørsmål, og naturligvis har ikke det noen forbindelse med det ideologiske grunnlag, men med det geografiske. Man kan si det om oss at vi vanskelig kan ta en krig med England — vi kan vel ikke ta den, vi kan iallfall vanskelig ta den — men vi kan vel si at for Sverige er stillingen slik at det kan heller ikke ta noen krig med Tyskland av mange grunner. Så hvis vi på denne måte ved å lette Finland ved en vanskelig fredsslutning også kanskje ved å gi det tilsagn som til en viss grad binder i fremtiden, kan avverge en ulykke som vi står foran nå, og som vi står foran på så mange måter uforberedt, har vi ingen grunn til å klage. Vi skal være klar over det som er gjort, mange tiltak i de siste årene er gjort, og en del er satt ut i livet; men omstendighetene har jo ført med seg at mange ting ikke har kunnet bli satt ut i livet på en slik måte at verdien av denne kunne få synderlig betydning. Derfor må vi vel si, at er det noen som trenger tid, så er det vi, og kan vi komme ut av denne vanskelighet — da tenker jeg altså bare på den finske side av saken — kan vi komme ut av det på denne måte, så billig som det tilsynelatende ser ut til i dag, så var vi iallfall adskillig hel-

digere enn vi har fortjent, det er det iallfall ingen tvil om, og da har vi ingen grunn til å klage.

Jeg mener at Regjeringen her har handlet riktig. Den har tatt et skritt hvorved den altså har synt at den i en vanskelig situasjon tok det ansvar som følger med, og det føler jeg meg helt sikker på at det vil både Stortingets flertall i dag og ettertiden innregistrere og takke Regjeringen for.

Presidenten: Presidenten har nødig villet gripe inn i denne debatt, men finner, da her er inntegnet 8 talere, at man nu må kunne begrense taletiden til 2 minutter for dem som herefter tegner seg, og vil foreslå det — og anser det som bifalt. Presidenten vil også henstille til de inntegnede talere å holde sig til den sak som er bragt inn av utenriksministeren, og såvidt mulig undgå en almindelig politisk — filosofisk debatt.

Anderssen-Rysst: Denne overmåte viktige sak som er under behandling her i dag, ble forelagt i utenrikskomiteen av den ærede utenriksminister kl. 13,45 i dag. Han redegjorde for Regjeringens standpunkt, og det påfulgte da i utenrikskomiteen en drøftelse av spørsmålet. I debattens løp ble det så gjort gjeldende at det svar Regjeringen her skulle gi, var så betydningsfullt og så dypt alvorlig at det burde forelegges denne forsamling i overensstemmelse med Stortingets reglement. Så mange av utenrikskomiteens medlemmer uttalte seg om dette — jeg vil kalle det — «foreleggelsesspørsmål», at det også ble så å si bestemmelsen i utenrikskomiteen. Under de omstendigheter må jeg si at det var en overraskende opplysning, iallfall for meg, som forelå her i Stortinget, at Regjeringens svar allerede var sendt, for jeg trodde at hvis vedkommende bestemmelse i reglementet skulle ha noen mening, så måtte det være at Stortinget skulle få anledning til, om det så måtte ønske, å undergi saken drøftelse før avgjørelsen falt. I forretningsordenens § 11, i slutten av det avsnitt som omhandler den utvidede utenrikskomite, heter det:

«Saker som er behandlet eller bragt frem i utenrikskomiteen, skal forelegges for Stortinget i møte, når minst 4 medlemmer forlanger det.»

Det var jo ikke votering over dette i utenrikskomiteen, men den ærede formann som er Stortingets president nu, trakk jo den konsekvens av forhandlingene at saken skulle inn for Stortinget.

Med hensyn til sakens realitet vil jeg få lov til å gi mitt inntrykk, således som jeg også

gav uttrykk for det i utenrikskomiteen. Når den finske regjering har ønsket en slik uttalelse nå, et slikt tilsagn, både fra Norge og Sverige på det nåværende tidspunkt, så er det for å lette det finske folk og den finske riksdag et overmåte tungt valg, et dypt smertelig valg. Det er ment å ha psykologisk virkning om man kunne få et bekreftende svar på det spørsmål som var stilt, og jeg spør meg da selv om ikke disse tilsagn fra Sveriges og Norges side, selv om vi altså er klar over at det går ut på at man skal overveie mulighetene for et forsvarsforbund — det er jo det tilsagnet går ut på — hos den finske befolkning vil bli tillagt en langt alvorligere betydning enn det har om man holder seg strengt til ordene. Jeg tror at i virkeligheten er det en overmåte betydningsfull norsk avgjørelse som foreligger her fra forskjellige synspunkter sett. Det har vært drøftet dette spørsmål her i Norge om forsvarsforbund med den ene makt — særlig Sverige har jo vært omtalt adskillig — men mest mann og mann imellom, og de aller fleste, iallfall etter hva jeg kan følge med i diskusjonen, har ment at spørsmålet var problematisk. Militært *samarbeide* så langt som det er mulig, men selve det formelle forsvarsforbund har man hatt sine store tvil om ønskeligheten av, også begrunnet i hva hr. Mowinckel etter min mening riktig gjorde oppmerksom på, de forskjellige utenrikspolitiske interesser som kan gjøre seg gjeldende selv hos to så nær beslektede land og to geografisk så sammenbundne land som Sverige og Norge. Forsvarsforbund vis å vis Finland har ikke vært meget på tapetet, og jeg må si, at det er et spørsmål som det ikke er lett i denne stund å overskue konsekvensene av når det gjelder realiteten. Men jeg antar at hva det for den finske regjering var særlig om å gjøre, var å få den svenske regjeringens svar. Det var Sveriges tilsagn som var det vesentlige, tror jeg, for den finske regjering. Og Sverige svarte uten å nøle ja, og uten å spørre den norske regjering, som det svarte nei til spørsmålet om gjennommarsj i nest foregående uke, også uten å spørre den norske regjering. Jeg har vært engstelig for at den omstendighet at dette problem om forsvarsforbund knytter seg til den nåværende situasjon, skulle gi det en egen sammenbundethet med situasjonen, slik at de norske myndigheter ikke står så fritt i fremtiden som de ville gjøre om det ikke var sammenbundet med den nå foreliggende situasjon: fredsforhandlingene mellom Finland og Sovjet-Samveldet. De tilsagn som foreligger fra norsk og svensk side, foreligger for det forum som skal fatte avgjørelsen i Finland, og de kommer til å foreligge — går jeg ut fra — som en opp-

lysning også for den finske almenhet, det finske folk, det blir med andre ord en publikk ting, det blir en kjensgjerning som ligger på bordet for alle. Jeg har vært bange for — og jeg har gitt uttrykk for det også her — hvordan Russland kan komme til å reagere overfor en slik ting som at dette kommer som en fullt offisiell kjensgjerning at man skal oppta spørsmålet om forsvarsforbund mellom disse tre land. Vi vet det ikke. Russland er ikke til å stole på. Det ser ut til at Sovjet-Russland benytter anledninger som måtte være gunstige for fremme av dets formål mere enn noen annen stat i Europa. Jeg er klar over at et forsvarsforbund, som jeg sa, har mange sider. Det har utenrikspolitiske sider, og det har i høy grad også indrepolitiske sider. Skal vi forberede oss på å gå i et forsvarsforbund, vil vi måtte omlegge store deler av landets indre politikk, derom er jeg ikke et øyeblikk i tvil.

Regjeringen har altså erklært sin villighet til å overveie muligheten av et forsvarsforbund også med Finland. Regjeringen har ment at den under de nåværende forhold måtte ta ansvaret for dette, og jeg er klar over at Regjeringen har for så vidt enesvaret. Jeg vil bare uttale håpet om at forhandlingene under den videre utvikling av denne sak må skje i intim kontakt med de konstitusjonelle organer på området, idet jeg går ut fra og understreker at Stortinget står iallfall formelt fritt, selv om altså stillingen er den at vi må gå ut fra at den annen part nå virkelig gjør seg forhåpninger om at det skal komme noe ut av dette.

Moseid: Slik som saken ligger an, er loddet kastet, og da syntes jeg det er ytterst uheldig at man her i Stortinget fra forskjellig hold tar opp en realitetsdebatt om disse spørsmål. Jeg vil for min del helt avholde meg fra å uttale noe som helst om realiteten i disse spørsmål. Det som jeg har uttalt meg om, og som jeg på ny vil presisere, er at i begge disse tilfelle, både når det gjelder svaret til vestmaktene og når det gjelder svaret til Finland, har Regjeringen handlet utenfor sin kompetanse. Det er ingen norsk regjering som har rett til å handle på Stortingets vegne i disse livsviktige spørsmål som kan bety landets væren eller ikke væren. Det var heller ikke nødvendig grunn for det. Etter det utenriksministeren opplyste, forelå spørsmålet fra vestmaktene allerede lørdag den 2 mars, og det hadde derfor vært full anledning til å rådslå med Stortinget om dette spørsmål. Når det gjelder spørsmålet om forsvarsforbund med Finland, stiller saken seg slik, at det i 20-årene ble fremsatt grunnlovsforslag,

som ble vedtatt i 1931, om skjerpelse av annet ledd i § 26 i Grunnloven. Når det ble gjort, var det ikke fordi Regjeringen gikk Stortinget forbi ved sluttbehandlingen av traktatene, men det var fordi tinget ville sikre seg at før det ble opptatt forhandlinger eller overhodet truffet noen avgjørelse med hensyn til opptagelse av forhandlinger med fremmede land, skulle Regjeringen pleie råd med Stortinget. Man ville på den måten i tide sikre seg at Stortinget fikk innflytelse på de linjer som ble valgt. Dette er grunnlaget for den bestemmelse i § 26, annet ledd, hvoretter traktater av særlig viktighet ikke er gjeldende, med mindre de er godkjent av Stortinget. Der var ikke fra Regjeringens side gjort noe for å holde Stortinget utenfor ved avslutningen av traktatene, men vel ved innledningen av forhandlingene. Jeg antar at den ærede president også vil huske denne sak fra de år vi deltok i behandlingen av de mange traktater, både når det gjaldt vinlandene og når det gjaldt våre naboland, vi vil vel alle erindre foranledningen til den grunnlovsendring. For mitt vedkommende er jeg av den oppfatning at hvis en regjering går Stortinget forbi i avgjørelsen av livsviktige spørsmål, så vil man kunne føre hele nasjonen inn i en tvangssituasjon, hvor Stortinget ikke selv vil være herre over avgjørelsene, og det bør aldri skje.

Seip: Presidenten har vel formelt rett i sitt syn på kompetansen åt Regjeringa, og den vyrde utanriksministeren har vel òg formelt rett i at vi ikkje er bundne ved den tilseiinga som er gjeven. Men når den norske regjeringa i ein slik situasjon som den vi står i i dag, gjev ei slik tilseiing til den finske regjeringa, vil det vel for oss alle, om vi vert med i den endelege avgjersla, kjennast som svik om vi dreg oss unna. Difor kjenner eg meg i all fall radt sterkt bunden av det som er gjort i dag. Eg skjønar vel dei vanskar som Regjeringa har stått framføre. Regjeringa rekna med gjennomgang av engelske troppar, om det ikkje vart fred i Finland, og det er vel så, men eg forstår vanskane dei hadde i valet her: Dei meinte at denne tilseiinga kunne hjelpa til å skapa fred no. Men er det spørsmålet om gjennomgang, om det er mogleg å gjennomføra ein transport av troppar, drøft med sakkunnige òg? Eg har sett i blada i dag frå Paris at det er sterk dissens mellom politikarane og generalstapen om ein slik ekspedisjon i det heile er mogleg. Det er referert i «Sjøfartstidende» slik:

«Mens man innen politiske kretser er avgjort for en sterk intervensjon i Finland, stiller man sig tvilsom blandt de militære, ja,

man sier rent ut, at den franske generalstab er imot et sådant foretagende. En intervensjon i Skandinavia og en mere direkte i Finland er strategisk en meget besværlig affære og medfører stor risiko, ikke minst fordi tyskerne har de største muligheter for å komme i forkjøpet gjennom sitt naboskap til Norden.»

Og i eit anna blad i dag tidleg såg eg at den franske generalstaben skulle ha uttala at enda det å føra over eit korps på 12—14 000 mann eller 10—12 000 mann var det visst, vilde vera eit svært omdiskutabelt spørsmål. Den vyrde utanriksministeren rekna med 100 000 mann som minimum som Finland måtte ha. Eg har sett oppgjevi frå sakkunnig hald — og det er visst rett — at dei til ein divisjon reknar med ein flåte på 300 000 tonns, og det vil seia at det til 100 000 mann trengst mellom 1,6 og 1,7 million tonns. Det er ein heilt svær affære, og det er vel eit spørsmål om ikkje dette meir er eit trugsmål enn ein realitet, og også eit spørsmål om vi slepp det om det vert fred i Finland. Vi slepp transporten gjennom landet, men slepp vi at England set seg fast på våre kystar?

Eg er heilt merksam på dei vanskar som det er med å svara på desse spørsmåla som ein må gjera seg før ein tek avgjerd her, og eg vil ikkje reisa nokon kritikk mot Regjeringa for det steg ho har teki, enda om eg hadde ynskt at vi hadde hadde høve til å drøfta det her før Regjeringa hadde gjevi sitt svar, — enda om vi sjølv sagt ikkje her heller har middel til å kunna ta noka avgjerd som vi kunne kjenna oss trygge ved. Men det som eg er redd for med det som no er gjort, det er dette: Vi har før vori skulda for at vi før å fri oss sjølve ikkje har komi ein bror i naud til hjelp. Det har ikkje vori det, det er ikkje difor vi ikkje har hjelpt, men det er for di vi har trudd og visst at det ikkje vart til hjelp.

Men det kan henda at den vegen vi no slår inn på, er å fri oss sjølve med utsyn til at våre born og borneborn kjem til å taka den støytten vi ikkje ville taka.

Joh. Lud. Mowinkel: Hele dette gjennommarsjspørsmålet tror jeg nærmest er en propagandasak fra vestmaktens side, og når ikke Finland sterkere og tidligere har insistert på vestmaktens hjelp, kommer det vel derav at Finland selv er helt klar over at den hjelp ville være temmelig illusorisk, idet, som det nå nettop er blitt nevnt og som det nevnes i den franske generalstabs betenkeligheter, Tyskland ville være på pletten før og Finland ville bli en ennå verre slagmark enn det allerede har vært. Men som propagandamoment like overfor de to nordiske land virker det jo naturligvis ganske sterkt,

og det kan populært dessverre også benyttes til å sette Finland opp mot det øvrige Norden og kan således ha kjedelige følger. Det som er det triste, er naturligvis at Norden direkte ikke har *kunnet* yde militær hjelp, og det gjelder selvfølgelig i første rekke Sverige, som også militært ville vært i stand til å yde en betraktelig hjelp — om avgjørende tør jeg ikke si. Men Sveriges tilbakeholdenhet og dermed også vår skyldes jo en til visshet grensende sannsynlighet for at da ville Tyskland være på pletten, og da var vi oppe i akkurat det samme som vi har villet unngå når vi har motsatt oss gjennommarsj av engelske og franske tropper. Dette har vel også Finland sett i øynene, at Sveriges ønske om også militært å hjelpe har vært lammet av hele den politiske konstellasjon; men også der har agitasjonen gjort seg sterkt gjeldende til skade for forholdet og samholdet i Norden.

Jeg ba om ordet fordi utenriksministeren nokså nærliggende etterlyste min stilling til samarbeidet med Sverige. Det er ganske sant, jeg har så sterkt som jeg har kunnet det, understreket at i den finske situasjon hang vi sammen med Sverige i høyeste grad. Jeg resonerte som så, at hvis Sverige beslutter å hjelpe Finland, da har vi vanskelig for å holde oss tilbake og ennå vanskeligere ville vi ha for å holde oss tilbake hvis Sverige gikk med på gjennommarsj av vestmaktens tropper. Men jeg sa bestandig, at nettopp på grunn av dette sammenheng mellom begge land bør vi på forhånd planlegge vår politikk sammen, slik at vi ikke blir stillet overfor kjensgjerninger på grunn av den svenske politikk, som vi ikke ville ha fulgt når det gjaldt sakens forberedelse. Jeg ville nødig at vi blindt skulle slepes av sted etter Sverige. Og det som nå foreligger, er i virkeligheten noe utenfor den akutte finske situasjon, — for det kan man ikke innbille meg at freden mellom Sovjet og Finland på noen måte er avhengig av at Norge stiller i utsikt, i de former som her er skjedd, å ville slutte et forbund med Finland. Freden kan ikke være avhengig av det. Men også her er vi kommet i litt av en tvangssituasjon fordi Sverige, såvidt jeg har forstått utenriksministeren, har avsendt sitt svar som en selvfølgelighet uten på forhånd å spørre Norge hvorledes Norge ville svare, og så er stillingen den at da får vi selv oppta til drøftelse hvorledes vår stilling er blitt. Når utenriksministeren så trygg og sikker sier at Sverige kan ikke tenkes å orientere seg mot Tyskland, så vil jeg dertil si at det gjelder i dag, men jeg talte om fremtiden. Jeg talte om den fremtid da Tyskland ikke lenger er paktforbundet med Sovjet, men hvor Tyskland er Sovjets fiende, og jeg

talte om revansjfølelsen i Finland og pekte på den konstellasjon at Finland kan få hjelp av Tyskland for å gjenvinne sitt tapte land, og at vi da befinner oss i forsvarsforbund med den statsgruppering.

Dette er muligheter som jeg for min part har ment det var nødvendig å se i øynene, og som har gjort meg meget betenkelig. Et forsvarsforbund er en alvorlig sak, og jeg var derfor ikke lite rystet, kan jeg si, da jeg hørte at utenriksministeren, i motsetning til både hva han sa i utenrikskomiteen i formiddag og hva jeg virkelig trodde var hans mening, så sterkt uttalte seg for selve realiteten ved et forsvarsforbund og så på det som et gode, noe som skulle binde Norden sammen. Jeg ble litt forferdet, for i formiddag hadde jeg nærmest inntrykk av at han understreket sterkt hvor uforbindende disse forhandlinger var. Etter hans uttalelser i ettermiddag er jeg blitt ennå sterkere i min frykt for at forhandlingene vil vise seg å være temmelig bindende og temmelig forpliktende. Nåvel, for dem som mener og tror at det er godt for nordisk og norsk politikk at Norge sammen med Sverige slutter et forsvarsforbund med Finland, er der naturligvis ingen betenkeligheter, de har gjort seg opp sitt bestikk, de mener at det er god fremtidspolitikk, god nordisk politikk. Men for meg som mener det motsatte, er det mer enn betenkelig, og jeg mener, at hvis min oppfatning hadde vært fulgt, — den nemlig som fulgte av min skepsis overfor et forsvarsforbund — ville det vært ærligere og riktig og ville ikke på noen måte kunne såre Finland at vi sa: Nei, forsvarsforbund ligger utenfor norsk politikk.

Jeg vil atter referere det svar som jeg hadde antydnet for gjennom dets redaksjon å la alle forstå at min stilling var ikke tatt av uvilje eller mangel på forståelse av Finnlands nød, men det var ut fra min norsk politiske orientering og min norsk politiske oppfatning. Forslaget til svar lød slik:

«Den norske regjering er villig til å bistå Finland så langt det står i dens makt, for å bøte den skade krigen har tilføyd landet, og den er overbevist om at den har det norske folk bak seg i dette tilsagn. Men Regjeringen beklager at den anser det helt utenfor norsk politisk mulighet og stridende mot norsk oppfatning å stille i utsikt noe forsvarsforbund med noe land.»

Det hadde ikke vært krenkende, men det hadde vært uttrykk for det som har vært og etter min mening fremdeles bør være norsk utenrikspolitisk orientering.

Hva det å hjelpe Finland angår, er jeg ganske sikker på at vi står foran krav til oss selv like over for det ulykkelige land, som

blir meget store og krevende. For det første hvor det gjelder penger. Jeg ser i øynene den ting at Norge må være med å garantere og kanskje hjelpe med rentebetaling, hvor det gjelder et meget stort lån for å bygge Finland opp igjen. Jeg ser også en annen ting i møte som kan fremme samarbeidet og det gode forhold, og det er å hjelpe Finland til gode transittforhold over vårt land på samme måte som vi har gjort med Sverige, hvilket kan bli til fordel ikke bare økonomisk, men politisk for begge land. Min stilling i spørsmålet om forsvarsforbund skyldes ikke noen som helst uvilje hvor det gjelder Finland, men den skyldes den orientering jeg i virkeligheten alltid har hatt i norsk politikk, at jeg har skrekket tilbake for alt som heter militære allianser, og fordi jeg i hele vår forsvarspolitikk har ment at den må bedømmes alene ut fra norske krav og norske politiske synspunkter og ikke ut fra de krav som uvegerlig må stilles når vi er i militær allianse med et land som ligger så utsatt og har så sterke politiske aspirasjoner som Finland kommer til å ha etter denne dag. Vi er meget nær en ild som kan komme til å virke litt for varm her hos oss, og som kan bevirke at det kan gå slik som hr. Seip sa, at våre barn ikke vil velsigne denne dag da den norske regjering har tatt dette skritt, ikke i det ukjente, men i en retning som vi tidligere alltid har skrekket tilbake for.

H r . M a g n u s N i l s s e n hadde her inntatt presidentplassen.

Hambro: Jeg skal prøve å avholde mig fra enhver drøftelse av de realiteter denne sak kunde synes å innvarsle og å holde mig til den formelle, konstitusjonelle side av saken som her har kommet i forgrunnen. Jeg vil bare si den ene ting om selve situasjonen i dag, at jeg ser den langt mørkere enn noen av dem som har tatt ordet her. Jeg tror ikke at for Norden er denne sak avgjort, ikke engang for inneværende år, ved en fredsslutning som blir diktert Finland idag. Jeg tror at det bare er den første akt av en tragedie som kan komme til å berøre oss langt sterkere enn noen synes å forestille sig idag. Men det enkle spørsmål som har foreligget her nu, det er den uttalelse som Regjeringen har avgitt på et direkte spørsmål fra Finland. Da utenriksministeren bragte dette spørsmål frem i utenrikskomiteen, oppsummerte jeg mitt syn på det — og det viste sig å falle sammen med utenriksministerens — derhen, at hvis der ikke i utenrikskomiteen reiste sig en sterk og samstemmig uvilje mot at Regjeringen avgav et slikt svar, måtte Regjeringen

gjøre det. Utenriksministeren formulerte sitt syn derhen, at hvis det ikke i utenrikskomiteen blir vedtatt et forslag i motsatt retning, vil utenriksministeren anse sig berettiget til og vil avsende telegrammet til Helsingfors. Jeg var enig i dette utenriksministerens syn, og det blev fremholdt meget sterkt i komiteen — det som dog innebærer en stor realitet — at landet vil være langt anderledes ubundet hvis det er Regjeringen som svarer uten hjemmel i nogen art av beslutning hverken i utenrikskomiteen eller i Stortinget, enn hvis den avgir et svar som på forhånd er bekreftet av Stortinget. Det blev sagt av hr. Madsen i komiteen idag — og jeg tror han sa det som de fleste av oss følte — at det er meget ille å svare ja på dette spørsmål, men det vilde være enda verre å svare nei. Vi har alle ganske naturlig store betenkeligheter fordi vi ikke kan se veien fremover. Men nettop fordi vi hadde disse betenkeligheter, mente vi det var nødvendig at nasjonalforsamlingen, som her har det avgjørende ord, stod så ubundet som vel mulig. Og når det står fast til alle sider, efter at det har vært innvarslet i Helsingfors at Stortingets avgjørelse var nødvendig for et hvilket som helst positivt skritt, at Stortingets avgjørelse ikke har vært esket, er landet meget lite bundet. Men selvsagt er jeg enig både med utenriksministeren og får så vidt med hr. Oksvik i den ting at har vi svart ja på at den norske regjering er villig til å undersøke mulighetene, ligger deri at vi med fullt alvor vil undersøke mulighetene, uten at vi har antydning i nogen som helst form at vi mener at denne undersøkelse vil gi til resultat at vi mener at tiden er kommet til å inngå et forsvarsforbund.

Det blev i første rekke av den ærede representant hr. Stray, delvis også av hr. Moseid, reist spørsmålet om hvorvidt Regjeringen vilde ha å bringe inn for Stortinget spørsmålet om gjennomgang av tropper. Det er ganske klart efter Grunnlovens ordlyd at ingen regjering kan gi samtykke til gjennommarsj av tropper uten beslutning av Stortinget. Det er jo uttrykkelig uttalt i Grunnloven. Jeg har for min del overensstemmende med vanlig fortolkning av en rekke av Grunnlovens bestemmelser fremholdt overfor Regjeringen at jeg trakk den bestemmelse så vidt at jeg mente at også et offisielt svar som *nektet* gjennomgang av tropper, burde bringes inn for Stortinget. Der har hittil ikke foreligget noget offisielt krav om å få svar på dette spørsmål. Det er også i underhåndskonferansene av utenriksministeren gjort klart like overfor representanter for fremmede makter at det alene er Stortinget som kan treffe en avgjørelse som tillater en slik gjennommarsj,

og det kan meget vel tenkes at denne viten, som man skulde tro at en akkreditert minister i Oslo burde ha på forhånd, har vært en medvirkende årsak til at man ikke i nogen bindende offisiell form har fremlagt et slikt krav for Norge, idet det er en given ting — og det har også vært den sterkeste medvirkende årsak til at det spørsmål ikke har vært bragt inn til drøftelse i Stortinget tidligere — at en drøftelse i en tallrik forsamling av muligheten for en gjennommarsj vilde medføre en meget betydelig risiko for at den annen part vilde søke å komme i forkjøpet. Men jeg tror at hr. Moseid og andre representanter som våket over de konstitusjonelle former i denne tid — hvad jeg anser for å være meget viktig — kan være fullt forvissnet om at i betimelig tid vil Regjeringen, som enhver regjering, bringe spørsmålene inn for Stortinget, hvis de foreligger til avgjørelse.

Det er helt riktig, som hr. Moseid understreket, at når Grunnlovens § 26 blev forandret for en del år siden — jeg var selv en av dem som arbeidet meget sterkt for den forandring — var det fordi man følte at det var helt ubetryggende at Grunnloven intet uttalte om at traktater skulde bringes inn for Stortinget til godkjennelse. Nu er det uttrykkelig fastslått at traktater av større rekkevidde — hvilket jo i og for sig alltid kan være et omtvistelig uttrykk — og i alle tilfelle traktater som foranlediger lovendringer eller stortingsbeslutninger, må bringes inn for Stortinget til godkjennelse, forinnan de blir bindende. Men det er intetsteds uttalt at ikke en regjering har adgang til å opta til foreløbige drøftelser et hvilket som helst traktat-spørsmål med en fremmed makt. Men ingen regjering hos oss vil heller under de givne forhold anse sig bemyndiget til å føre nogen slik drøftelse ut over det rent innledende stadium uten å ha vært i konferanse med Stortinget om det.

Jeg vil ikke her drøfte samarbeidet med Sverige, eller hvorvidt det vilde være naturlig at man hadde konferert med den annen part før man avgav sitt svar. Jeg tror at det vi kan slå fast av denne tids utvikling, er blandt annet det, hvorav det muligens kan høstes nogen lærdom for fremtiden, at det nordiske samarbeide ikke har vært så dyptgående og ikke har vært så tillitsfullt at det har budt nogen større garanti for Nordens sikkerhet gjennom de siste måneder vi har gjennomlevet; og ethvert skritt som kunde føre til en større åpenhet og en større tillitsfullhet på dette område, anser jeg for å være et skritt i en riktig retning.

Hr. Seip uttalte nogen engstelse for hvad våre barn og barnebarn skulde komme til å

føle i anledning av den form Regjeringen har gitt sitt svar på den finske henvendelse idag. Jeg er klar over at det spørsmål, som andre spørsmål fra denne tid, vil bli gjenstand for en historisk vurdering. Men hvis våre barn og barnebarn kommer til det resultat at den største feil Norge har gjort gjennom disse 6 månedene, har vært det svar Regjeringen har gitt idag, da er jeg ikke sikker på at utviklingen vil ha begunstiget det intellektuelle og politiske fremskritt i vårt land.

H. Halvorsen: I de senere år har det såkalte nordiske samarbeid utviklet seg, det er blitt bedre og bedre, det har vært mer og mer skjøttet fra alle land, og vi er kommet meget sammen, så i det ene og så i det andre landet. Jeg tror at det er en alminnelig oppfatning i alle de skandinaviske land at vi har satt pris på dette nordiske samarbeid — men ikke noen samrøring, har det riktignok også vært sagt. Vi har satt pris på at dette vennskapelige samarbeid har utviklet seg. Især i festlige stunder kan man naturligvis av og til snakke nokså høyt om samarbeid, om at man skal komme sammen og drøfte tingene; i festlige stunder er det likesom så lett, allting flyter så lett da. Imidlertid er det blitt slik at ett av de land som vi har vært i samarbeid med, Finland, er blitt overfalt av en stormakt, et av våre broderfolk er i en kamp så forferdelig som vel aldri noen nasjon før har vært i. Det har holdt denne kamp gående i over 3 måneder, og hele verden beundrer dette vesle landet for at det har vært i stand til å forsvare sin grense på den måte som det har gjort. Man kan være enig eller uenig om hvorvidt det kan nytte noe lenger, men faktum er i alle fall at inntil i dag har Finland kunnet forsvare sin grense i ethvert fall til en viss grad. Det har lidt forferdelig. Det har også vært sagt — og deri tror jeg at de fleste er enige — at Finland fører en kamp for hele Norden. Ingen visste, da Finland ble angrepet, om ikke turen neste gang kom til Sverige, eller om den kanskje heller først kom til oss, og ingen vet det i dag heller, jeg er enig i hva hr. Hambro for så vidt antydte — jeg kan tenke meg han mente noe i den retning:

Hva har så vi gjort i denne kamp? Vi har formodentlig gjort det som vi kunne gjøre. Jeg tror ikke at vi har kunnet gjøre stort mer enn vi har gjort. Vi har økonomisk og på annen måte ytet de ting vi kunne yte, det er nevnt før, så jeg skal ikke komme inn på det. Men det er jo allikevel en billig pris i forhold til hva Finland har ofret, og noe særlig å skryte av er det ikke, vi har i alle fall ikke gjort mer enn vår plikt. Det kan hende at vi hadde kunnet greie noe mer, også økono-

misk, enn vi har gjort, skjønt vi jo har sett at fattigfolk har tatt sin siste skilling for å være med å hjelpe Finland i dets kamp. Vi har gjort noe i alle fall, men det har allikevel ikke hjulpet noe, det er så. Finland er nå i dette øyeblikk i forhandlinger med sin overmektige fiende, og det er et spørsmål hva det kan få ut av denne forferdelige kampen. Jeg må dessverre tilstå at utenriksministerens meddelelse om hvordan denne sak står, i grunnen gir et mørkere bilde enn det jeg har fått ved å lese avisene i de siste dager. Det ser forferdelig trist ut for Finland, synes jeg.

Det som det da spørres oss om, og som vi har fått rede på her i dag, det er altså for det første om vi vil tillate gjennommarsj av vestmaktens tropper. Dertil er det svart nei, og noe annet er det vel ikke å gjøre, hvis vi vil opprettholde vår nøytralitet.

Så er det neste spørsmål, hvorvidt vi ville drøfte mulighetene for et forsvarssamband med Finland og Sverige. Dette var det ikke svart på i formiddag. Nå har imidlertid Regjeringen besvart det med ja. De som ikke er enig i dette svar, mener at dermed har man bundet seg. Jeg kan ikke tilegne meg den oppfatning. Til tross for at jeg ikke befatter meg med utenrikspolitikk i sin alminnelighet — det er ikke noen ukjent sak for så vidt — kan jeg allikevel forstå at når vi eventuelt kommer så langt som til å binde oss til et forsvarssamband med Finland og Sverige, vil det naturligvis kunne ha forferdelige konsekvenser for vårt land, jeg er klar over det. Men det er ikke det som det spørres om i dag. Det som det spørres om, er: Vil dere drøfte mulighetene? Jeg er klar over at man moralsk binder seg til å gjøre hva man kan for å undersøke muligheten for et sådant forsvarssamband, men man binder seg iethvertfall ikke i realiteten. Men jeg ville se den norske regjering som, etter alt dette nordiske samarbeid og alt det som det har vært snakket om her, i dette øyeblikk, i den nødens stund hvori Finland befinner seg, ville si: Nei, vi vil ikke engang drøfte mulighetene for et samarbeid med dere. Det er min ærlige oppfatning av disse spørsmål. Om en venn spør oss i nødens stund om vi vil drøfte mulighetene av for fremtiden å danne et forsvarsforbund, skulle vi si nei til det? Det er dette som er realiteten for meg, ikke hvorvidt Regjeringen har svart ført den har spurt Stortinget, eller ei. Jeg mener for så vidt at det er heldig, og at det også er konstitusjonelt riktig, at Regjeringen har svart for sitt vedkommende. Men jeg vil si for tredje gang: Jeg ville gjerne se den norske regjering som hadde sagt nei til Finland, når det i nødens

stund spurte om dette, for muligens å få fredsforhandlingene bedre avsluttet enn det kanskje ser ut til. Og jeg vil si at om jeg aldri kommer til å delta mer hverken om denne sak eller andre saker i Stortinget, er jeg for mitt vedkommende ganske klar over at jeg med god samvittighet vil gi min tilslutning til det svar som Regjeringen har gitt i dette tilfelle. Jeg tror at Regjeringen kan ta den saken med ro, og det gjør den vel også, såvidt jeg kan forstå.

Presidenten: Utenriksministeren har meddelt presidenten at han har fått en ny viktig meddelelse som han ønsker å gi Stortinget, og at det kunne være ønskelig å få gitt den straks. Presidenten vil derfor foreslå at utenriksministeren får ordet før debatten går videre, og anser dette for vedtatt.

Videre har utenriksministeren ønsket at utenriksråden skal få adgang til å være til stede ved møtet, og presidenten vil foreslå at så skjer, og anser det for vedtatt.

Statsråd Koht: Eg har i denne stunda fått inn til meg her i salen 2 telegram som, kvart på si vis, er viktige og kan gje nye moment til dei spørsmåla som no blir drøft her i Stortinget, og som kan henda kan føra til at ein tek avgjerd og ikkje berre snakkar.

Det eine telegrammet er frå Moskva, og er referat frå ein samtale som den norske sendemannen hadde i går kveld med den finske statsministeren Ryti. Tilføret til denne samtalen var at eg hadde gjevi han pålegg om å spørja den finske delegasjonen i Moskva om han kunne ynskja at den norske regjeringa gjorde ei føreteljing hos Sovjet-regjeringa til å stø Finland, såleis at dei russiske krava kunne bli noko avdøyvde. Til det svara Ryti i går kveld at det ville ikkje vera bruk for det no, for di Finland alt hadde godteki dei russiske hovudkrava, så det no berre stod detalj-spørsmål tilbake, og det nye telegrammet som eg får inn her no, det stadfestar dette. Og Ryti har sagt i går kveld til den norske sendemannen i Moskva at det ville bli, som det heiter, ein reinskoren fred utan noko slag alliansar eller andre plikter for Finland, så Finland etterpå klart kan gå i hop med Noreg og Sverige om å byggja ut samarbeidet i Norden. Og så er det sagt litt meir i telegrammet om ymse planar som dei i Finland kunne ha på det grunnlaget. Alt dette skulle da klart og greit stadfesta at i minsto sjefen for den finske regjeringa var heilt ferdig til å godta dei russiske vilkåra i prinsippet i alle hovudting.

I motsetning til det står ein anna skriv — eg må be om orsaking for at eg brukte ordet

telegram — som eg har fått frå den britiske sendemannen her i Oslo.

No vil eg gjerne før eg refererer dette få seia eit serskilt ord om tingen, nemleg det, at om det som eg no les opp, blir kjent utanfor Stortinget, så vil det utvilsamt, kan eg vel seia, føra landet vårt opp i krig, så eg må be om at det må bli serleg overtenkt av kvar einaste stortingsmann den plikt som han har til å teia stilt, for det ikkje å teia stilt i denne saka vil kunna føra dei aller største farar over landet vårt.

Det skrivet som eg har fått, er, som eg sa, frå den britiske sendemannen her i Oslo, og han skriv at den britiske regjeringa just no har fått frå den finske regjeringa eit krav om at den britiske og den franske regjeringa skulle venda seg straks til Noreg og Sverige og be om løyve til å få senda ein herstyrke av alliert hermakt til Finland gjennom landområdet til desse to landa. Eg har, seier han, i samsvar med dette den ære etter instruks frå regjeringa mi å venda dette kravet formelt og inntrengjande til Dykk om at dette løyvet for denne herstyrken gjennom norsk landområde må bli gjevi av den norske regjeringa. Vi må gå ut frå, burde i minsto kunne gå ut frå, at når dette kravet såleis formelt har komi til den britiske regjeringa, sjølv sagt til den franske òg, på denne måten i dag, så skulle meininga med det vera at den finske regjeringa har avvist dei russiske fredsvilkåra. Eg må få lov her, just for di det gjeld så viktige saker, å leggja til ein ting, og det er det som eg så alfor tydeleg har merkt og visst, at det var ein stor strid innafor den finske regjeringa i dette spørsmålet: fredsspørsmålet — ein stor strid — og at det har vori ei sterk motsetning her, tydeleg mellom statsministeren og utanriksministeren, såleis at utanriksministeren i meir enn eitt høve har ført ein annan politikk enn regjeringa har ført. Just for di det er så viktig for oss, er det eg vil ha sagt dette òg om den måten som utanriksminister Tanner har ført politikken for landet sitt på, såleis at det ikkje har vori mogleg å ha full tillit til det som kom frå han. Men vi må gå ut frå likevel at den britiske regjeringa såleis i sanning har fått eit formelt krav frå den finske regjeringa, eller i det minste frå den finske utanriksministeren. Han har i meir enn eit høve drivi eit dobbeltspel, såleis at han har tala fred til den eine sida og krig til den andre. Eg har vilja seia dette ope frå her, så Stortinget skulle få vita fullt ut korleis eg ser på dette, og kva det er som ein kan byggja på når ein har med dette spørsmålet å gjera.

Men når spørsmålet såleis ligg føre formelt frå den britiske regjeringa til oss, så er det

heilt klart at eit svar må bli gjevi. Det er ikkje kravt eit svar i dag eller i morgon, det er berre sagt at dette er «urgent», dette er noko som det gjeld om å få svar på snøgt. Nokon frest er ikkje sett, og etter mitt skjøn vil det vera naudsynt fyrst å spørja nøye etter korleis samanhengen er i den saka, spørja etter serskilt om dei har fått krav av same slaget i Sverike, og kva dei i Sverike kan opplysa, kanskje, om samanhengen med dette. Det er heilt klart at eit løyve til gjennommarsj kan ikkje bli gjevi av andre enn av Stortinget, det står beint fram i § 25 i Grunnlova at framande herstyrkar skal ikkje kunna bli dregne inn her i landet utan samtykke av Stortinget, så det er Stortinget som skal avgjera dette spørsmålet om løyve for slik hersending gjennom landet.

Eg trur det ville vera rett om Stortinget no stansa ordsiftet om heile dette spørsmålet, og let meg få høve til og tid til å ha ein samtale med den svenske utanriksministeren, såleis at eg kan få så full greie som råd er på korleis saka ligg. Eg må så få koma tilbake her i Stortinget med dei opplysningane eg da kan ha, og få leggja spørsmåla fram til avgjerd her.

Presidenten: Etter den utredning utenriksministeren nå har gitt, er presidenten for sin del enig i at de vidare forhandlinger om denne sak bør stanse, så Regjeringen får den fornødne tid til å klarlegge hvordan situasjonen er, og kan komme tilbake til Stortinget med nærmere beskjed. Presidenten vet ikke om det var så å forstå at det kunne skje allerede i kveld?

Statsråd Koht: Eg hadde tenkt meg at det ville vera rett om det kunne bli gjort alt i kveld, om Stortinget kunne bli haldi samla.

Presidenten: Presidenten vil naturligvis ikke gjøre innvendinger mot det, hvis det kan være en mulighet for å få nærmere opplysninger allerede i kveld. Men presidenten vil som representant iallfall ta det forbehold — dette er jo et meget alvorlig spørsmål — at hvis det skulle vise seg at Stortinget skulle bli nødt til å ta stilling til spørsmålet om å tillate denne gjennommarsj, vil jeg for mitt vedkommende anse det for særdeles ønskelig å få tid og anledning til å tenke på det iallfall til imorgen.

Hambro: Jeg vil si, nettopp under henvisning til utenriksministerens ord om at det ikke er satt nogen absolutt frist, at jeg synes det vilde være en vinning for Stortinget å gi Regjeringen ikke bare tid til å få opplysninger

fra Stockholm, men også tid til å drøfte spørsmålet i lys av de nye meddelelser som man måtte kunne få. Jeg for min del føler mig ikke i dette øieblikk absolutt overbevist om at det hele er en bona fide-aksjon. Jeg har en instinktiv fornemmelse av at dette meget vel kan være et trekk i et spill, muligens også med den tanke å legge dette frem i Moskva i siste øieblikk. Jeg synes ikke at vi, uten at det er stilt et bestemt forlangende fra engelsk side — og vi har denne gang kun fått forespørselen fra England og ikke, som forrige gang, både fra England og Frankrike — skal svare på den uten at vi har fått overveiet den noget mer nøye enn vi kan gjøre nu, fordi det så lett kan bli en slags panikkstemning over det.

Men jeg vil føie til, også under henvisning til utenriksministerens ord isted, at det må være av ytterste maktpåliggenhet at alle Stortingets medlemmer bevarer den størst mulige taushet om dette. Med størst mulig taushet mener jeg selvfølgelig ikke at det kan tenkes at nogen snakker om det til utenforstående, men at man også skal være meget forsiktig med å drøfte det representantene imellem, når man ikke vet at man er absolutt avstengt fra omverdenen.

Statsminister Nygaardsvold: Jeg vil understreke det som president Hambro nettopp nå sa. Det var en av grunnene til at vi ikke la det fram første gang for Stortinget. Det er så stor vågnad ved at dette blir kjent at alle må være klar over at de må være ytterst forsiktig med å snakke om dette både her og i heimen. Jeg mener nemlig etter å ha tenkt nærmere over det, at det kan hende det er best både for utenriksministeren og for Regjeringen at drøftingene her i Stortinget utstår til imorgen. Men at Stortinget nå må ta en faktisk avgjørelse i dette spørsmål, er klart, så vi får det spørsmål klart besvart fra Stortingets side.

Presidenten: Det stemmer med det presidenten tidligere uttalte, at forhandlingene bør utstå til i morgen, for at man kan få anledning til å tenke nærmere over dette og gi Regjeringen den fornødne tid til å innhente de nødvendige opplysninger for å skaffe mer klarhet over det som er meddelt.

Moseid: Ja, nå er Stortinget kommet i en av de tvangssituasjoner som jeg har talt om flere ganger før, og som det skulle vært Regjeringens plikt å søke å avverge. Det har nemlig vært anledning til å drøfte dette spørsmål med Stortinget på et tidligere tidspunkt, hva der ville ha betydd ganske mye i avklaring

for hver enkelt representant og for Stortinget. Det er selvsagt nødvendig å få tid. Hvorvidt det vil være mulig for de enkelte representanter å danne seg en personlig mening om dette til i morgen, vil jeg for min del ikke ha uttalt noe om, når vi heldigvis er i den stilling at den part som spør, ikke har stilt absolutt krav der. Jeg tror dette må vise hvor farlig det er å holde Stortinget utenfor i denne tid, hvor livsviktige begivenheter hoper seg opp fra dag til dag, uten at Stortinget i tide får anledning til å gjøre seg kjent med dem.

Lykke: Det er bra nok å holde på Stortingets verdighet og på Stortingets makt i forholdet Stortinget—Regjeringen. Men i en sånn situasjon som denne, kanskje en av de alvorligste situasjoner i denne krig som vi har stått overfor, synes jeg nok at hr. Moseid kunne ha behersket seg. Jeg synes, at når det ikke har foreligget en offisiell forespørsel om gjennommarsj, vil det vært meningsløst av Regjeringen å forelegge et sånt spørsmål, som hvis det kom ut at det hadde vært drøftet i Stortinget, kunne ha fremkalt en katastrofe øyeblikkelig. Kan man vente at det forelegges før det er nødvendig?

Hambro: Jeg vil ikke drøfte dette nu, og synes at denne debatt kan man trygt la ligge. Men jeg vil henstille til utenriksministeren og til Regjeringen, når der søkes opplysninger i Sverige også om dette spørsmål, å bringe klarhet over, hvis den ikke har det, og da meddele Stortinget denne klarhet, om man fra svensk og norsk side har gjort et inntrengende forsøk på å bringe på det rene i hvilke former hjelp kan ydes Finland uten at Tyskland griper det som et påskudd til å tvinge oss inn i en stormaktskrig. Er det fra svensk side drøftet åpent med Tyskland? Kan der tenkes former for en undsetning til Finland som ikke vil gjøre de skandinaviske land til krigsskueplass? Det er mulig at dette forlengst er gjort, men ihvertfall vil det være maktpåliggende at Stortinget også får beskjed om det, når vi imorgen eventuelt skal ta et endelig standpunkt til det spørsmål som foreligger.

Foshaug: Jeg synes det er ganske merkelig at hr. Moseid også skulle benytte denne anledning til å uttale sin misbilligelse over det som Regjeringen har gjort. Det er vel ingen av Stortingets representanter som ikke er enig i at det har vært riktig å holde seg nøytral så lenge som det har vært mulig, og det er vel heller ingen som ikke har overveidd også spørsmålet om adgang for de engelske og franske tropper til å kunne gå gjennom

vårt land, selv om ikke Regjeringen har fremlagt det for Stortinget. Jeg tror ikke hr. Moseid har så mange med seg i den klander som han leverte her i kveld. Dertil er stillingen altfor alvorlig.

Moseid: Det er nettopp fordi stillingen er så overordentlig alvorlig at det er nødvendig å ha den tillit til Stortinget at det kan bevare tausheten, 8 dager før likså vel som i kveld. Hvis man ikke har den tillit, kan man ikke samarbeide med Stortinget, og Stortinget kan ikke få anledning til å drøfte spørsmålene i tide. Dette spørsmål har foreligget, det ble brakt fram etter hva utenriksministeren opplyste, allerede den 2 mars, og det hadde vært all grunn til å vise Stortinget den tillit at det kunne behandle dette konfidentielt, likså vel da som i kveld.

Hundseid: Jeg vil ha sagt at jeg har ingen ting å klandre Regjeringen for i anledning behandlingen av denne sak. Det har ikke tidligere foreligget noen offisiell henvendelse, det var en underhåndshenvendelse som forelå for Regjeringen, og den ble straks forelagt den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, og der var det enstemmighet, både komiteen og Regjeringen var enstemmige. Jeg mener at dette er så ømfintlige og så farlige spørsmål at Regjeringen gjør vel i å være forsiktig. Man skal huske på at en eneste lekk, ja det minste som kan komme ut her, er nok til å blande vårt land inn i krigen. Det må handles med forsiktighet. Og det som forelå dengang for 9 dager siden, det var kun en underhåndshenvendelse. Jeg vil understreke at jeg har ingen ting å klandre Regjeringen for i det som den har gjort i forbindelse med denne sak.

Presidenten: Presidenten vil henstille at debatten om dette spørsmål tar slutt. Hr. Moseid har imidlertid bedt om ordet, og får det til en kort bemerkning.

Moseid: Jeg må gjøre oppmerksom på at utenrikskomiteen ikke er noe konstitusjonelt ledd som kan treffe avgjørelse på Stortingets vegne. — Den er simpelt hen nå blitt en fare.

Presidenten: Presidenten anmoder om at hans henstilling nå må bli imøtekommet.

Anderssen-Rysst: Bare en kort bemerkning. Kunne jeg få gi den opplysning i tilslutning til hr. Hundseids uttalelse, at i det fellesmøte av Regjeringen og utenrikskomiteen hvor dette spørsmål var drøftet — det spørs-

mål som forelå for 9 dager sien, og som hr. Hundseid omtalte — var også den side ved saken drøftet om saken på det daværende stadium skulle forelegges Stortinget eller ikke, og i det kollegium som drøftet dette spørsmål — utenrikskomiteen og Regjeringen — var der enstemmighet om at saken ikke på det daværende tidspunkt kunne forelegges Stortinget.

Presidenten: Presidenten skal høre hos utenriksministeren om han anser det ønskelig å utsette denne saks videre behandling til i morgen formiddag eller i morgen ettermiddag, eller til hvilket tidspunkt. Mener utenriksministeren å kunne ha hatt de nødvendige konferanser til klarlegging av denne sak så tidlig som klokken 10?

Statsråd Koht: Eg vonar det. Det skal så vidt eg veit vera stortingsmøte likevel i morgon klokka 10.

Presidenten: Det vil bli satt for åpne dører hvis ikke utenriksministeren da har noe å forelegge.

Statsråd Koht: Eg tenkte meg at det kanskje kunne bli gjort i morgon klokka 10.

Stray: Jeg synes ikke det er noen grunn til å bli grepet av panikk og avslutte dette møtet så plutselig. Det er en enkelt side ved denne sak som jeg gjerne vil få lov til å henlede utenriksministerens oppmerksomhet på før han nå går til å samle materiale for å gi Stortinget en nærmere redegjørelse, så det kan treffe den viktige beslutning som kanskje kommer til å bli truffet — det er ikke sikkert det blir nødvendig, forholdene kan jo utvikle seg slik at det siste spørsmålet utenriksministeren reiste, ikke blir aktuelt. Men det er en ting som jeg mener må være maktpåliggende, og som jeg mener vi må fremholde, og det er: Hvordan står Norge etter den beslutning som ble fattet i Folkeforbundet i høst i anledning av hjelpen til Finland? Det er ikke helt klart hvilken plikt og hvilken rett Norge og Sverige har etter det vedtaket som ble gjort i Genève. Utenriksministeren sa således da vi behandlet spørsmålet om en erklæring som Stortinget ga den 31 mai 1938 angående vår nøytralitet og vårt forhold til Folkeforbundspaktens artikkel 16:

«Komité-tilrådinga citerer sume av dei viktigaste fråsegnene i denne leia som i 1937 og 1938 kom ifrå regjeringane i Noreg, Sverige og Danmark. Dei går alle ut på at kvart land må ha rett til å prøva og til å avgjera for seg sjølv um det i det gjevne tilfellet er bunde til å vera med på sanksjonar av noko slag.»

Jeg har ved en tidligere anledning sagt at de redegjørelser vi har fått her i Stortinget om hva der passerte i Genève i høst i forbindelse med spørsmålet om å ekskludere Sovjet-Samveldet av Folkeforbundet og å yte all mulig assistanse til Finland, har vi aldri fått ordentlig klargjort. Vi vet at vedtaket ble gjort under presidium av den norske utsending, og vi vet at de norske delegerte unnlot å stemme i ett punkt, men ikke i et annet. Jeg ville gjerne ha det klart og greit hvordan vår stilling der er. Det er mulig at vi, etter den stilling vi har i Folkeforbundet, har full rett og anledning til å tillate denne gjennommarsj. Det er ihvertfall en side av saken som jeg vil be utenriksministeren å få belyst her i Stortinget.

Hambro: Jeg vil bare si at i den avgitte stortingsmelding nr. 3 står der jo alle opplysninger i denne sak. Folkeforbundets beslutning var en opfordring til alle medlemsstater om å yde Finland den humanitære og materielle hjelp som hver enkelt så sig istand til å yde. Finland hadde av grunner som enhver vil kunne forstå som har fulgt Folkeforbundet, ikke i sin henvendelse til Folkeforbundet anmodet om at sanksjonene skulde bli satt i verk, og der blev heller ikke fattet nogen beslutning i den retning av Folkeforbundet.

Presidenten: Presidenten vil da foreslå at den videre behandling av saken utstår til i morgen formiddag kl. 10, og det er da forutsetningen at møtet settes for lukkede dører.

Protokollen ble derpå opplest uten å foranledige noen bemerkning.

H r . H a m b r o inntok presidentplassen.

Presidenten: Det er jo opplått møte til behandling av verneskatten, som skulde ha vært holdt i ettermiddag. Presidenten anser det for lite formålstjenlig av alle mulige grunner å begynne å diskutere verneskatten nu, og anser det også for lite formålstjenlig å sette et møte for åpne dører og foreslå behandlingen utsatt. Presidenten vil derfor foreslå den usedvanlige fremgangsmåte at man her beslutter møtet utsatt.

Lykke: Kunne man ikke åpne dørene et øyeblikk?

Presidenten: Presidenten synes at å åpne dørene nu, og så beslutte ikke å behandle saken, det er å innby til ganske unyttige diskusjoner av alle pressemenn om hvad der er passert, og hvad der ligger bak osv. Presiden-

ten synes det må være helt tilstrekkelig at Stortinget selv vet hvorfor man gjør dette. Presidenten anser det for spillfekteri å åpne dørene og innby folk; så hvis der ingen innvending fremkommer, går presidenten ut fra at Stortinget er enig i at behandlingen av verneskatten utstår til imorgen kl. 10, og mener at Stortinget imorgen kl. 10 også får fatte beslutning om, hvorvidt man overhodet vil sette møtet for åpne dører. Presidenten anser dette som vedtatt.

Møtet hevet kl. 19,50.

Møte for lukkede dører
onsdag den 13 mars 1940 kl. 10.

President: H a m b r o .

D a g s o r d e n :

Fortsettelse av gårldagens forhandlinger.

Presidenten: Presidenten foreslår at dette møte holdes for lukkede dører — og anser det for enstemmig vedtatt

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenen § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet — og anser det for enstemmig vedtatt.

Utenriksministeren vil gi en meddelelse.

Statsråd Koht: Eg skal ikkje ta opp tida for Stortinget lenge. Eg går ut frå at alle medlemene har sett det som har stått i blada i dag om den fredsavtalen som er underskriven no mellom dei finske og russiske delegerte i Moskva. Dette har vori drøft på førehand av den finske regjeringa i Helsingfors og er godkjent av ho. Det einaste som står tilbake, er den formelle ratifikasjonen av Riksdagen. Eg veit at den finske regjeringa heile tida i desse dagane har hatt hos seg tillitsmenn for partigruppene i Riksdagen. Eg går da ut frå som ein sjølvgeven ting at dei kunne ikkje ha lati dei delegerte i Moskva skriva under på den avtalen utan dei var heilt trygge på at avtalen ville bli ratifisert av Riksdagen innan dei tre dagane som står nemnt i sjølve avtalen. Det må liggja i dagen at desse delegerte kunne ikkje gje seg til å skriva under slik ein avtale utan dei var heilt trygge i så måte på den endelege ratifiseringa. Eg vil da seia at vi må rekna for bortfalli det spørsmålet som kom opp her i går kveld med det skrivet som eg fekk frå den britiske sendemannen om gjennommarsj gjennom Noreg for

franske og britiske herstyrkar. Det er i det minste ingen grunn til å gje noko slag svar på det før vi ser om det skulle koma til å gå annleis i Finland, det er ingen grunn for Stortinget til å ta standpunkt på førehand.

Sjølve den fredsavtalen som er underskriven, er så hard som eg tala om i går, på eit punkt nær. Det ser ut i det minste — eg trur det er heilt visst — at finnane har sloppi å avhenda Imatra. Elles må dei avhenda landet både nordafor og vestafor Ladogasjøen, og dei må avhenda eit stykke nordpå i høgd om lag med Rovaniemi, såleis noko lenger nord enn det eg nemnde i går. Men det er just der som vegen er stuttast mellom den finsk-russiske grensa og Murmanskbanen.

Det er eit par ting i avtalen som eg kan seia vedrører Noreg og Sverige. Det er fyrst det punktet om ein jarnveg som skal bli bygd gjennom Finland frå Kandalaksja fram til Kemijärvi. Kemijärvi er stasjonen lengst nord på jarnvegen frå Torneå over Rovaniemi. Med den banen vil såleis vareførsla, som det står i traktaten, kunna gå lett og greitt for seg frå Kolahalvøya og over til Sverige. Det er mogleg at den jarnvegen dessutan kan ha militært føremål, og såleis at dei i Sverige kan koma til å sjå på dette med ein viss mistanke. Det er i det minste mogleg. Det vedrører ikkje Noreg så mykje; for det er enda lang veg til Noreg frå Kemijärvi og Rovaniemi, enda det har vori planar oppe, og i grunnen avtale er gjord, om jarnvegsbygging nordgjennom fram til Lyngen.

Men så er det eit anna punkt der Noreg beint fram er nemnt. Det er retten for Russland både til varetrafikk og til luftferdsle fram til Noreg tvert over til det vi kan kalla den finske korridoren. Etter alt det som er sagt i traktaten er det klart og greitt foreskrivi at dette skal vera heilt fredleg luftferdsle og innafor dei reglane som gjeld for luftferdsle i det heile, såleis at vi på dette punkt ikkje kan sjå noko trugsmål mot Noreg. Eg trur i det minste at eg torer seia så mykje.

Men om vi da i vårt land er nøydde til å vera glade for at det blir fred der borte, kan vi sjølv sagt ikkje vera glade for at Finland etter så lang og hard krig har mått godta vilkår som er hardare enn det kunne ha fått utan krig. Samanhengen med alt dette kan fyrst i seinare tid bli fullt opplyst. Vi har berre å sjå på resultatet, og i alle tilfelle, meiner eg, må vi vera glade for at det i det minste er fred; for ein krig ville ha kosta enda større offer og kunne ha dregi fleire land enn berre Finland inn.

Presidenten: Ingen har forlangt ordet i anledning av utenriksministerens meddelelse.